

DIARI DE SESSIONS

DEL PARLAMENT DE CATALUNYA

X legislatura

Tercer període

Sèrie C - Número 288

10 de desembre de 2013

Comissió d'Estudi del Dret a Decidir

Presidència de la M. H. Sra. Núria de Gispert i Català

Sessió núm. 10

SUMARI

Compareixença

de Daniel Turp, catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real (tram. 357-00500/10) p. 3

Compareixença

d'Eduard Roig, professor de dret constitucional a la Universitat de Barcelona (tram. 357-00501/10) p. 13

Aquesta publicació és impresa en paper ecològic (definició europea ECF), en compliment del que estableix la Resolució 124/III del Parlament, sobre la utilització del paper reciclat en el Parlament i en els departaments de la Generalitat, adoptada el 30 d'abril de 1990.

El DSPC reproduceix només les intervencions orals fetes durant la sessió. La resta de documentació que acompanya la intervenció es pot consultar a l'expedient de la comissió.

Transcripció i correcció: Mallot Traductors Associats · Imprès al Parlament
ISSN: 0213-7976 (general), 0213-7992 (sèrie C) · DL: B-3.468-1982 · www.parlament.cat

SESSIÓ NÚM. 10

La sessió s'obre a un quart de cinc de la tarda i un minut. Presideix la presidenta del Parlament. Assisteixen la Mesa la secretària general i el lletrat major.

Hi són presents els diputats Antoni Font Renom, Elena Ribera i Garijo i Oriol Pujol i Ferrusola, pel G. P. de Convergència i Unió; Gemma Calvet i Barot, pel G. P. d'Esquerra Republicana de Catalunya; Daniel Fernández González i Ferran Pedret i Santos, pel G. P. Socialista; Jaume Bosch i Mestres, pel G. P. d'Iniciativa per Catalunya Verds - Esquerra Unida i Alternativa, i Quim Arrufat, pel G. Mixt.

Assisteixen a aquesta sessió el catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real, Daniel Turp, i el professor de dret constitucional de la Universitat de Barcelona Eduard Roig Molés.

ORDRE DEL DIA DE LA CONVOCATÒRIA

1. Compareixença de Daniel Turp, catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real, davant la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir (tram. 357-00500/10). Comissió d'Estudi del Dret a Decidir. Compareixença.

2. Compareixença d'Eduard Roig, professor de dret constitucional a la Universitat de Barcelona, davant la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir (tram. 357-00501/10). Comissió d'Estudi del Dret a Decidir. Compareixença.

La presidenta del Parlament

Bona tarda, senyors diputats, senyores diputades. Obrim la sessió de la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir amb les dues compareixences que estaven previstes: una del senyor Daniel Turp, catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real, i l'altra del professor Eduard Roig, professor de dret constitucional a la Universitat de Barcelona.

Abans de començar, preguntar si hi ha alguna substitució. (*Pausa.*) En el cas de Convergència i Unió, el senyor Oriol Pujol pel senyor Jordi Turull.

Ferran Pedret i Santos

Sí, presidenta. El senyor Daniel Fernández pel senyor Maurici Lucena.

La presidenta del Parlament

Molt bé. D'acord.

Compareixença

de Daniel Turp, catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real (tram. 357-00500/10)

Doncs, com he dit abans, substanciaré aquestes dues compareixences, i dir una breu referència de cada un dels compareixents, a part d'agrair-los la seva presència avui aquí.

El senyor Daniel Turp és des del 1982 professor de dret públic de la Universitat de Mont-real, ha estat diputat del Bloc Quebequès a la Cambra dels Comuns del Canadà del 97 al 2000 i del Partit Quebequès a l'Assemblea Nacional del Quebec del 2003 al 2008. Va ser president de l'Associació Quebequesa de Dret Constitucional i és autor de diferents publicacions, una de les quals és «Nosaltres, el poble del Quebec: Un projecte de constitució del Quebec», i també *Le droit...*, «El dret a escollir», assaig sobre el dret del Quebec a disposar de si mateix. Va participar en la missió d'observadors internacionals per vetllar per la transparència i la regularitat de la consulta sobre la independència celebrada a 166 municipis catalans el 13 de desembre del 2009.

El senyor Eduard Roig és professor titular de dret constitucional de la Universitat de Barcelona, autor de diversos estudis sobre el sistema polític català, espanyol i europeu. Entre els anys 2005 i 2011 va ser subdirector de Coordinació del Gabinet de la Presidència del Govern d'Espanya, i s'ocupava, entre d'altres qüestions, del seguiment dels afers autonòmics. És un dels autors del document de treball de la Fundació Rafael Campalans «Per una reforma constitucional federal», presentat al maig del 2013. Ha col·laborat en diverses institucions acadèmiques i administratives: l'Institut d'Estudis Autonòmics, el Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, la cambra dels Poders Locals i Regionals del Consell d'Europa i l'OCDE, entre d'altres.

Farem com hem fet en altres ocasions: la compareixença dels dos i, a continuació, els grups parlamentaris podran, per un temps de cinc a set minuts, preguntar o aclarir algunes de les coses que els interessin, i després ells respondran en la mesura del que considerin oportú.

Per tant, sense res més, dono la paraula al senyor Daniel Turp.

Daniel Turp (catedràtic de dret internacional i constitucional de la Universitat de Mont-real)

Madame la Présidente du Parlement et de la Commission d'étude du droit de décider; chers, chères membres du Comité d'étude du droit de décider; cher Aureli Argemí, mon ami catalan, à qui je dédie ma présentation d'aujourd'hui et qui, je crois, nous écoute par le biais du site électronique du Parlement; Mesdames et Messieurs, je ferai ma présentation en français, je crois que vous avez le texte de ma présentation qui vous a été distribué et je remercie à l'avance l'interprète, vos interprètes qui vous permettront d'écouter en langue catalane que je voudrais parler ! Que je vais apprendre un jour – que je vais apprendre un jour –.

J'aimerais vous dire d'abord l'honneur de me retrouver parmi vous dans l'enceinte de ce Parlement catalan. J'aimerais vous remercier de m'avoir conféré le privilège de témoigner devant votre Comité à un moment décisif pour l'avenir de votre nation catalane. J'utiliserai les prochaines dix-sept minutes et quatorze secondes – peut-être un peu plus, mais peut-être dix-sept

minutes et quatorze secondes – pour vous présenter mes vœux sur le droit de décider du peuple catalan.

Je comprends que vos travaux et par vos travaux vous cherchez à éclairer vos citoyens et citoyennes sur les sources et la portée du droit à l'autodétermination qui a été affirmé par votre Parlement dans la Résolution 5/X du 23 janvier 2013 que j'ai lue attentivement. Cette affirmation avait été précédée par l'adoption le 27 septembre 2012 d'une autre résolution 742/IX à laquelle fait référence votre résolution du 23 janvier 2013 et dans laquelle votre Parlement constatait la nécessité d'une consultation, afin que le peuple catalan puisse décider librement et démocratiquement de son avenir collectif. Cette résolution rappelle aussi la volonté des citoyens de Catalogne exprimée démocratiquement lors des dernières élections d'être consulté sur cet avenir.

Cette mention de la volonté des citoyens de Catalogne devrait avoir aujourd'hui une résonance particulière puisque nous sommes le 10 décembre, le 10 décembre 2013. Nous sommes en une journée des droits de l'homme où l'Humanité est en deuil de l'un de ses plus grands défenseurs, Nelson Mandela, et je vous propose de vous parler d'abord de la *Déclaration universelle des droits de l'homme*, adoptée – je vous le rappelle – le 10 décembre 1948, il y a 65 ans jour pour jour, et qui fait de la volonté de votre peuple catalan le fondement de l'autorité des pouvoirs publics. C'est la première partie de mon exposé.

Je traiterai ensuite du droit de décider que le peuple catalan peut fonder sur le droit international – ce sera la deuxième partie de mon exposé –, et celui qu'il peut réclamer, à mon avis, sur la base du principe démocratique, un principe à portée universelle énoncé d'ailleurs par la Cour suprême du Canada dans le *Renvoi relatif à la sécession du Québec* et qui met d'ailleurs en échec, selon moi et comme le droit international, l'idée de l'indissolubilité de l'État espagnol. Ce sera l'objet de la troisième partie de mon exposé.

Sur la déclaration universelle des droits de l'homme et de la volonté du peuple catalan comme soutien à son droit de décider. La communauté internationale, comme je le disais tout à l'heure, dans son ensemble célèbre aujourd'hui la *Journée des droits de l'homme*, souligne ainsi l'adoption, le 10 décembre 1948, il y a 65 ans au Palais Chaillot à Paris, de la *Déclaration universelle des droits de l'Homme*. Cette déclaration comporte au paragraphe 3 de son article 21 une affirmation dont l'importance mérite d'être soulignée devant votre Commission. Il y est affirmé – et je la cite –: « La volonté du peuple est le fondement de l'autorité des pouvoirs publics; cette volonté doit s'exprimer par des élections honnêtes qui doivent avoir lieu périodiquement, au suffrage universel égal et au vote secret ou suivant une procédure équivalente assurant la liberté du vote ». J'en ai trouvé la traduction catalane – et je me pratique dans votre langue –: « La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat de l'Estat; aquesta voluntat ha d'expressar-se mitjançant eleccions autèntiques, que hauran de fer-se periòdicament per sufragi universal i igual i per vot secret o per al-

tre procediment equivalent que garanteixi la llibertat del vot ».

En effectuant des recherches à caractère historique, cela intéressera les gens intéressés par l'histoire et le devoir de mémoire que nous devons avoir, j'ai constaté que l'Espagne n'avait pas pris part au vote sur cette *Déclaration universelle* le 10 décembre 1948 en raison du fait que les États membres de l'Organisation des Nations Unies avaient refusé en 1946 d'admettre l'Espagne du régime Franco dans la nouvelle organisation internationale, et l'admission de l'Espagne ne se produira, comme vous le savez sans doute, que sept ans plus tard, le 14 décembre 1955. Mais on peut aujourd'hui noter que l'Espagne souscrit à la *Déclaration universelle des droits de l'homme*, comme en fait foi le *Plan d'action pour les droits de l'homme* adopté par le gouvernement espagnol le 12 décembre 2008, il y a 5 ans. Ce plan avait été formulé par le gouvernement Zapatero pour donner suite à une recommandation de la *Déclaration et du programme d'action de Vienne sur les droits de l'homme de 1993* et qui affirme, je cite le plan d'action de l'Espagne qui dit que ce plan « a ses racines dans la *Déclaration universelle des droits de l'Homme* ». J'ajoute que l'Espagne a accepté depuis de rendre compte de son respect de la *Déclaration universelle des droits de l'homme* dans le cadre du mécanisme d'Examen périodique universel mis en place par le Conseil des droits de l'Homme des Nations Unies et un examen qui a fait l'objet d'une première présentation en 2010 et qui fera à nouveau l'objet d'une présentation dans le cadre du deuxième examen en 2015.

Je vous cite la déclaration universelle pour vous dire et vous inviter à réfléchir sur la question de savoir, ou en tout cas la prétention qui est la mienne, qu'on peut affirmer sur la base de cet article 21 paragraphe 3 de la *Déclaration universelle des droits de l'homme* que la volonté du peuple catalan fonde l'autorité des pouvoirs publics ici, en Catalogne, et qu'il est loisible au peuple catalan d'exprimer sa volonté, soit par le biais d'une élection, comme le suggère l'article 21 paragraphe 3, ou même d'un référendum parce qu'il y a, dit l'article 21 paragraphe 3, d'autres moyens d'assurer la liberté du vote et l'expression de la volonté du peuple. Cette volonté donc pourrait s'exprimer par la décision de faire reposer sur les seules institutions catalanes l'autorité des pouvoirs publics et de choisir l'indépendance nationale comme statut politique pour la Catalogne. Voilà mon premier point fondé sur la *Déclaration universelle des droits de l'homme*.

S'agissant du droit international, plusieurs instruments internationaux – sans doute vous a-t-on parlé déjà de ces instruments, de ces traités, de ces déclarations – reconnaissent le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes. Dès 1945, la *Charte des Nations unies* prévoyait que parmi les buts des Nations unies sont celui de « développer entre les nations des relations amicales fondées sur le respect du principe de l'égalité de droits des peuples et de leur droit à disposer d'eux-mêmes ».

Les titulaires du droit à disposer d'eux-mêmes et de sa portée ont été explicités dans l'article 1er commun aux *Pactes internationaux relatifs aux droits de l'Homme*.

Vous le savez, deux pactes: le pacte sur les droits civils des politiques et le pacte sur les droits économiques, socio et culturels. Ces deux pactes ont été adoptés le 16 décembre 1966 par l'Assemblée générale des Nations unies, deux traités qui ont été ratifiés par l'Espagne le 27 avril 1977, l'Espagne n'ayant d'ailleurs formulé aucune réserve et notamment pas de réserve à l'article premier de ce pacte qui affirme: « Tous les peuples » – tous les peuples – « ont le droit de disposer d'eux-mêmes. En vertu de ce droit, ils déterminent librement leur statut politique et assurent librement leur développement économique, social et culturel ».

Il y a deux autres paragraphes qui sont assez intéressants que je vous invite à lire et que je pourrai commenter. Cette *Charte des Nations unies* et ces deux pactes ont aussi été dans une certaine mesure complétés, continués par cette déclaration sur les relations amicales adoptée par l'Assemblée générale des Nations unies le 24 octobre 1970, donc par consensus, sans opposition de l'Espagne, et cette déclaration vient préciser la portée de l'article 1er paragraphe 2 de la *Charte des Nations unies* et préciser la portée du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes. Je vous ai reproduit les dispositions de cette déclaration qui porte sur le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, qui rappelle que ce droit appartient à tous les peuples – tous les peuples –, et que, et je vous le signale, la façon d'exercer son droit, de disposer de soi-même peut se faire par soit « la création d'un État souverain et indépendant » – mais aussi –, « la libre association ou l'intégration avec un État indépendant ou l'acquisition de tout autre statut politique librement décidé par un peuple », qui constituent donc « pour ce peuple des moyens d'exercer son droit à disposer » d'eux-mêmes. Il y a aussi dans cette déclaration des dispositions qui sont relatives à l'intégrité territoriale et je vais les commenter ultérieurement.

Je vous signale également, lorsqu'il s'agit du droit international et des instruments internationaux, que le peuple catalan est un peuple d'Europe, l'on peut aussi invoquer l'*Acte final d'Helsinki* du 1er août 1975, et en particulier la *Déclaration sur les principes régissant les relations mutuelles des États participants*, et notamment le huitième principe sur l'égalité de droits et du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes. L'Espagne y acceptait, avec les 34 autres signataires de l'époque – et je cite l'*Acte final d'Helsinki* –, « qu'en vertu de ce principe tous » – tous, tous – « les peuples ont toujours le droit » – toujours le droit – « en toute liberté, de déterminer, lorsqu'ils le désirent et comme ils le désirent » – lorsqu'ils le désirent et comme ils le désirent –, « leur statut politique interne et externe » – et externe –, « sans ingérence extérieure, et de poursuivre à leur gré leur développement politique, économique, social et culturel ». L'importance du principe a été réaffirmée 15 ans plus tard dans la *Charte de Paris pour une nouvelle Europe* le 21 novembre 1990.

Alors, de ces instruments internationaux, de ces diverses affirmations du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, je vous invite à retenir deux choses essentielles en regard de la question du droit de décider: la première chose, c'est de retenir que tous les peuples

– tous les peuples – y compris le peuple catalan, ont le droit à disposer d'eux-mêmes. C'est un droit universel, à portée universelle. Ce n'est pas le droit des États, ce n'est pas un droit qui est réservé aux peuples coloniaux, aux peuples sous domination étrangère ou aux peuples dont les droits auraient été violés, ce sont tous les peuples.

Et ensuite, de retenir que ce droit permet au peuple catalan de déterminer librement, lorsqu'il le désire et comme il le désire – et je retiens cette formulation de l'*Acte final d'Helsinki* – son statut politique, et notamment son statut externe et donc, le droit d'opter pour la création d'un État souverain et indépendant. J'ai toujours plaidé, quant à moi, que l'interprétation la plus honnête, la plus logique de cette affirmation du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, c'était qu'il était universel, qu'il n'était pas limité dans sa portée et qu'il n'empêchait pas un peuple de vouloir réclamer au nom de son droit l'indépendance politique.

Les instruments des Nations unies et de l'Organisation de la sécurité et la coopération en Europe réfèrent par ailleurs à l'intégrité territoriale. On en convient, je veux vous en parler. Pourquoi? Parce que la référence à l'intégrité territoriale a toujours ou a souvent été invoquée par les États, y compris l'Espagne mais aussi le Canada et d'autres, pour laisser entendre que la création d'un État souverain et indépendant n'est pas une option que peuvent choisir les peuples qui sont intégrés à un État déjà souverain ou indépendant. Comme le précise la *Déclaration sur les relations amicales*, certains peuples échappent clairement à cette interdiction de devenir souverain et indépendant des peuples, par exemple les peuples coloniaux échappent à cette protection contre l'intégrité territoriale. Par exemple, la *Déclaration sur les relations amicales* dit que les colonies et les territoires autonomes ont un statut séparé et distinct au plan territorial. C'est clair qu'ils ne seraient pas visés par la protection de l'État, de son intégrité territoriale. On y exclurait aussi les peuples soumis à la subjugation, à la domination ou à l'exploitation étrangères. Mais il y a aussi, dans cette déclaration, cette clause de sauvegarde qui laisse entendre que des peuples intégrés dans un État souverain et indépendant et qui font partie d'un État qui ne se conduit pas – je cite les termes –, « conformément au principe de l'égalité de droits et du droit des peuples et qui n'est pas doté d'un gouvernement représentant l'ensemble du peuple appartenant au territoire sans distinction de race, de croyance ou de couleur », que ces peuples aussi pourraient en quelque sorte menacer l'intégrité territoriale, ou en tout cas devenir indépendants même s'il y avait une rupture de l'intégrité territoriale. C'est l'idée du droit de sécession remède – Remedial Secession – disent les publicistes les plus qualifiés.

Mais, selon moi, et c'est très important à mon avis au plan juridique, cette question au plan juridique est fondamentale. Pourquoi? Parce que l'interdiction de cette rupture de l'intégrité territoriale, c'est une interdiction qui ne s'applique qu'aux États dans les relations interétatiques et c'est la Cour internationale de Justice dans son avis du 22 juillet 2010 qui

a rappelé, ce n'était pas clair, c'est devenu clair dans cet avis de la Cour internationale de Justice, que cette référence à l'intégrité territoriale, que cette protection des États de leur intégrité territoriale, c'est une protection non pas contre les peuples à l'intérieur des États, mais contre d'autres États souverains et je vous cite l'avis de la Cour internationale de Justice qui a affirmé quelque chose de fondamental et qui nous apprend quelque chose de très important lorsqu'il s'agit du droit de décider. On cite et c'est le paragraphe 80 je vous réfère à mon document: « Dans la résolution 2625 » – la déclaration sur les relations amicales –, « qui reflète le droit coutumier » – qui est donc du droit –, « l'Assemblée générale a réaffirmé: “Le principe que les États s'abstiennent, dans leurs relations internationales, de recourir à la menace ou à l'emploi de la force contre l'intégrité territoriale ou l'indépendance politique de tout État” ». Cette résolution met ensuite à la charge des États différentes obligations leur imposant de ne pas violer l'intégrité territoriale. Dans le même ordre d'idées, l'acte final de la conférence d'Helsinki prévoit que – et on cite l'Acte – « les États participants respecteront l'intégrité territoriale de chacun des autres participants » Et la Cour internationale de Justice affirme: « La portée du principe de l'intégrité territoriale est donc limitée à la sphère des relations interétatiques ».

On ne peut pas opposer à des peuples comme le peuple catalan ou le peuple québécois, un argument tiré de l'intégrité territoriale pour s'opposer au droit d'un peuple à intégrer un État, à l'indépendance au nom du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes. Je crois que c'est une interprétation tout à fait juste que la Cour internationale de Justice a faite en 2010 dans ce très important avis qui portait, comme vous le savez, sur la conformité au droit international de la déclaration unilatérale d'indépendance du Kosovo. Donc, à mon avis, cela vaut pour l'Espagne, cela vaut pour le Canada, cela vaut pour tous les États qui ont en leur sein des peuples qui réclament et revendiquent le droit à l'autodétermination, le droit de décider sur la base du droit international. On ne saurait leur opposer aujourd'hui un argument tiré de l'intégrité territoriale pour récuser le droit de ce peuple à opter pour le statut d'État indépendant et souverain en application du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes. Et j'ajoute sur la base de ce même avis de la Cour internationale de 2010 que cette affirmation est d'autant plus vraie que la Cour internationale de Justice, dans cet avis, a refusé de déclarer illégale une déclaration d'indépendance visant à doter un peuple, en l'occurrence le peuple kosovar, intégré dans l'État serbe, le statut d'État souverain et indépendant. Et je vous ai cité le paragraphe 79 de cet avis et je vous lis ce qui est en caractère italique, qui est important. La Cour a dit: « Il ressort clairement de la pratique étatique au cours de cette période que le droit international n'interdisait nullement les déclarations d'indépendance. La pratique » – et je cite la toute fin de ce paragraphe 79 – « des États dans ces derniers cas ne révèle pas l'apparition, en droit international, d'une nouvelle règle interdisant que de telles déclarations soient faites, que de telles déclarations unilatérales d'indépendance soient faites ».

Je termine cet exposé du droit international conforté, précisé par la Cour internationale de Justice dans cet avis sur le Kosovo en vous disant que la Constitution espagnole que j'ai bien lue, comme d'autres Constitutions d'ailleurs, qui affirme en son article 2 – et je vous cite la traduction française; j'ai retrouvé la version castillane et la version catalane que j'ai reproduites en note de mon document –: « L'unité indissoluble de la nation espagnole » et qui laisse donc entendre que le peuple catalan ne peut remettre en cause l'intégrité territoriale de l'Espagne, et à mon avis le peuple catalan est titulaire d'un droit international à disposer de lui-même et peut choisir, en application de ce droit, de devenir un État souverain et indépendant. L'affirmation du caractère « indissoluble » de la nation catalane, de l'indivisibilité de la patrie espagnole est contraire à la norme impérative du droit international, à la norme de *ius cogens* on dirait nous, les professeurs de droit international. Elle est contraire à cette norme impérative qu'est devenu le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes et l'est également – cela me permet de faire une transition – avec le principe démocratique qui a été présenté par la Cour suprême du Canada comme le fondement du droit du Québec à chercher à réaliser la sécession.

Madame la Présidente, je continue et je termine mon exposé, la troisième partie, en vous parlant de la situation au Canada et au Québec à la lumière de cet important avis qui a été rendu par la Cour suprême le 20 août 1998, que je vous invite à lire. C'est un document fascinant au plan juridique et au plan politique, et c'est un avis consultatif comme peut en rendre la Cour suprême du Canada et qui a été rendu à la suite d'une demande du gouvernement du Canada et qui posait trois questions à la Cour suprême du Canada, lui demandant si le Québec pouvait faire une déclaration unilatérale d'indépendance en application du droit canadien, donc du droit constitutionnel canadien, ou en application du droit international, puis il y avait une troisième question sur le conflit possible et qu'est-ce qui l'emporterait entre le droit international et le droit interne. Je vous ai reproduit les trois questions. Et ce qui est fascinant, d'ailleurs, j'ai été surpris comme beaucoup de constitutionnalistes québécois et canadiens l'ont été dans cette sagesse qui a caractérisé les neuf juges de la Cour suprême. La Cour suprême a refusé de répondre à ces questions qui étaient d'ailleurs très orientées, le gouvernement de toute évidence voulait que la Cour dise non-non: non à la sécession en vertu du droit canadien, non en vertu du droit international si c'est unilatéral. La Cour a refusé. C'est rare qu'elle le fasse. Elle a refusé de répondre par Oui et Non et d'ailleurs, dans sa sagesse, elle a répondu non, parce que Non cela aurait été nier le droit du Québec à devenir un État indépendant et souverain. Elle a formulé des réponses qui, tout au contraire, dans la partie du droit canadien, du droit constitutionnel, ont consacré – consacré – le droit au Québec de décider de devenir un État souverain et indépendant.

Je vais vous citer bientôt l'énoncé de la Cour qui va dans ce sens et ces énoncés sont d'une importance particulière pour vous et devraient être une source d'inspiration pour votre Commission et pour ses travaux.

Le premier énoncé fonde sur deux principes constitutionnels l'obligation qu'aurait le Canada de négocier avec le Québec les modifications constitutionnelles pour lui permettre de réaliser la sécession et d'accéder au statut d'État souverain et indépendant. Je vous cite, au long, le paragraphe 88 qui dit – et je le cite au début –: « Le principe du fédéralisme, joint au principe démocratique, exige que la répudiation claire de l'ordre constitutionnel existant et l'expression claire par la population d'une province du désir de réaliser la sécession donnent naissance à une obligation réciproque pour toutes les parties formant la Confédération de négocier des modifications constitutionnelles en vue de répondre au désir exprimé ». Et le paragraphe continue et je vous lis la fin du paragraphe, qui, à mon avis, est aussi très importante pour vous: « Le rejet clairement exprimé par le peuple du Québec de l'ordre constitutionnel existant conférerait clairement légitimité aux revendications sécessionnistes, et imposerait aux autres provinces et au gouvernement fédéral l'obligation de prendre en considération et de respecter cette expression de la volonté démocratique en engageant des négociations et en les poursuivant en conformité avec les principes constitutionnels sous-jacents mentionnés précédemment ». C'est un paragraphe important. Je vous invite à le lire et à le relire. Vous allez voir ce que je vais faire tout à l'heure avec ce paragraphe pour l'appliquer à votre contexte.

Le deuxième énoncé, au paragraphe 92, est aussi important. Pourquoi? Parce que dans le paragraphe 88, on parlait de l'obligation du Canada de négocier si le Québec choisissait de devenir un État indépendant dans un référendum ou même dans une élection référendaire. Mais le paragraphe 92 est celui qui rappelle la source de cette obligation, mais aussi du droit de chercher à réaliser la sécession. Et vous constaterez dans ce paragraphe – j'ai mis en italiques la partie importante –: « Les droits des autres provinces et du gouvernement fédéral ne peuvent retirer au gouvernement du Québec le droit de chercher à réaliser la sécession, si une majorité claire de la population du Québec choisissait cette voie, tant et aussi longtemps que, dans cette poursuite, le Québec respecte les droits des autres ». Alors, vous voyez, ce qui est intéressant, c'est qu'à la lumière du principe démocratique, la Cour suprême du Canada a consacré le droit – le droit – du Québec de chercher à réaliser la sécession et l'obligation correspondante de négocier pour permettre au Québec de devenir un État indépendant en réalisant la sécession.

Alors, j'ai fait un exercice, Madame la Présidente, qui peut-être vous intéressera: j'ai transposé de la façon suivante à la situation de l'Espagne et de la Catalogne. Je vous lis ma citation: « L'ordre constitutionnel espagnol existant ne pourrait demeurer indifférent devant l'expression claire d'une majorité claire des Catalans de leur désir de ne plus faire partie de l'Espagne. Cela reviendrait à dire que d'autres principes constitutionnels reconnus l'emportent nécessairement sur la volonté démocratiquement et clairement exprimée de la population de Catalogne. Une telle proposition n'accorde pas suffisamment de poids aux principes constitutionnels sous-jacents qui doivent guider le processus

de modification, notamment le principe de la démocratie et le principe du fédéralisme » – ou le principe de l'autonomie reconnue par la constitution espagnole. Une telle proposition n'accorde donc pas de poids au principe constitutionnel sous-jacent –. « Les droits des autres communautés autonomes » – vous voyez, je continue mon adaptation de la situation – « et du gouvernement espagnol ne peuvent retirer à la Generalitat de Catalogne le droit de chercher à réaliser la sécession, si une majorité claire de la population de la Catalogne choisissait cette voie, tant et aussi longtemps que, dans cette poursuite, la Catalogne respecte les droits des autres. Des négociations seraient nécessaires pour traiter des intérêts du gouvernement espagnol, de la Catalogne et des autres communautés autonomes, d'autres participants, ainsi que des droits de tous les Espagnols à l'intérieur et à l'extérieur de la Catalogne ».

Alors, j'ai fait cet exercice de transposition pour révéler en quelque sorte la portée universelle du principe démocratique et son application souhaitable dans toute société qui se considère démocratique. Ainsi, l'Espagne devrait reconnaître, comme le fait le Canada, mais je vous raconterai tout à l'heure, ce n'est jamais acquis – ce n'est jamais acquis –. La nation, c'est un plébiscite de tous les jours comme disait Ernest Renan – c'est un plébiscite de tous les jours –, mais l'Espagne devrait reconnaître, comme le fait en définitive le Canada, que son territoire n'est pas indivisible et que la nation espagnole n'est pas indissoluble. D'ailleurs, l'article 2 de la Constitution espagnole, celui que je vous ai lu tout à l'heure et que, je crois, est compatible avec la norme impérative du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, elle entre aussi en conflit avec le principe démocratique et ne devrait pas être vu comme un obstacle au droit pour le peuple catalan de décider de son avenir collectif et de choisir, si tel est son désir, de réaliser la sécession. Le principe démocratique devrait ainsi être invoqué, peut être invoqué par votre comité, par le Parlement catalan, comme fondement constitutionnel du droit de décider du peuple catalan. Le principe démocratique vaut autant au Canada qu'au Québec. En fait, le principe démocratique est en quelque sorte un principe supra-constitutionnel et devrait vraiment l'emporter sur toute disposition qui laisse entendre qu'on ne peut pas modifier la constitution d'un pays parce qu'elle déclare que le pays est indissoluble ou que le territoire est indivisible.

Le *Renvoi relatif à la sécession* dont je vous ai parlé contient beaucoup d'autres enseignements très utiles pour votre Comité sur des questions relatives, par exemple, à la reconnaissance internationale, au rôle de l'effectivité en droit international. Je vous invite d'ailleurs lire un certain nombre de paragraphes – 103, 110 et 140 à 146 –, où la Cour suprême a beaucoup travaillé sur l'idée de la reconnaissance internationale qui pourrait..., si, par exemple, le Canada s'objectait à l'indépendance du Québec et ne négociait pas de bonne foi, qui permettrait au Québec de devenir un État souverain et indépendant par le biais de la reconnaissance internationale et de l'effectivité. Voilà, cela termine ma troisième partie.

Je voulais conclure de la façon suivante: à la volonté du peuple catalan qui est le fondement de l'autorité de ses pouvoirs publics, la Catalogne, à mon avis, peut également ajouter son droit international à disposer d'elle-même et le principe démocratique comme fondements constitutionnels à son droit de décider de son avenir collectif. Ces fondements sont à l'origine d'ailleurs, chez nous, de l'affirmation par le Québec de son droit de choisir son propre avenir politique et constitutionnel et une telle affirmation s'est traduite dans les premiers articles adoptés par notre Assemblée nationale du Québec pour donner effet, à sa façon, à l'avis formulé par la Cour suprême dans son *Renvoi relatif à la sécession*. Et je fais référence à cette loi, qui a un long, long titre: la *Loi sur l'exercice des droits fondamentaux et des prérogatives du peuple québécois et de l'État du Québec*, qui a été adoptée le 28 février 2001 et est entrée en vigueur ce même jour, qui comporte cinq articles qui affirment avec force et clarté le droit du Québec de disposer de lui-même. Je vous invite à les lire pour constater la force et la clarté. Article 1: « Le peuple québécois peut, en fait et en droit, disposer de lui-même. Il est titulaire des droits universellement reconnus en vertu du principe de l'égalité de droits des peuples et de leur droit à disposer d'eux-mêmes ». Article 2: « Le peuple québécois a le droit inaliénable de choisir librement le régime politique et le statut juridique du Québec ». Il y a trois autres articles qui continuent d'affirmer ce droit et qui précisent notamment à l'article 4 que, lorsqu'on fait un référendum, la majorité, « l'option gagnante est celle qui obtient la majorité des votes déclarés valides, soit 50 pour cent de ces votes plus un », pour éviter les débats qui concernent les majorités qualifiées 66 pour cent ou 55 pour cent.

Ces dispositions de la *Loi sur les droits fondamentaux* font par ailleurs l'objet d'une contestation judiciaire par un citoyen qui dit que c'est inconstitutionnel, que le Québec n'a pas le droit de faire sécession, et le gouvernement du Canada d'ailleurs s'est associé à cette contestation il y a quelques semaines à peine et, pour montrer l'importance d'affirmer le droit des peuples, notre Assemblée nationale, il y a quelques jours à peine-là, le 23 octobre, à l'unanimité – 125 députés dans l'Assemblée: 114 étaient présents et ont voté pour –, on a réaffirmé à l'Assemblée nationale par une motion que les principes dans cette loi étaient des principes qui continuaient d'être applicables et notamment ce principe qui veut que le Québec a le droit de choisir son avenir et *de décider* – on utilise le mot « décider »: « a decidir, dret a decidir » – eux-mêmes de leur statut politique.

Comme les Québécois et les Québécoises, les Catalans et les Catalanes ne devraient jamais hésiter à affirmer leur droit de décider de leur avenir, comme les représentants que vous êtes l'avez fait en leur nom dans la résolution du Parlement, de votre Parlement catalan, le 23 janvier 2013. Je crois comprendre que ce droit de décider pourrait bientôt être exercé ici, dans votre pays catalan, que la consultation du peuple catalan pourrait avoir lieu le 25 mai, le 11 septembre, le 14 septembre, le 18 septembre – j'ai parlé à vos amis qui m'ont identifié ces dates comme étant des dates

possibles de référendum –, des choix de dates que je pourrais vouloir commenter si vous le souhaitez parce que j'ai des idées sur le timing d'un référendum.

En lisant l'édition du journal *El País* d'aujourd'hui, je constate aussi qu'un débat important s'engage sur le libellé de la question d'un futur référendum catalan si le choix du référendum est celui qui est fait pour consulter le peuple catalan pour qu'il puisse exprimer sa volonté. Je pourrai aussi vous livrer mes vues sur cette question du « Libellé de la question » et je reproduis, en annexe du mémoire – elle est déjà projetée – les deux questions qui ont été posées aux Québécois et Québécoises lors des référendums d'autodétermination des 20 mai 1980 et 30 octobre 1995. Elles sont en annexe d'ailleurs du texte, si vous voulez bien les lire.

Madame la Présidente, je m'en voudrais de ne pas terminer mon exposé en disant d'abord mon admiration pour votre peuple, pour sa lutte pour la liberté et son combat pour assurer la pérennité de sa langue et de sa culture. En mon autre qualité de citoyen épris des arts, de mélomane, de musicologue – parce que je suis aussi un musicologue, pas seulement un juriste – je voudrais saluer en particulier la contribution de vos artistes à l'enrichissement du patrimoine culturel et musical de l'humanité. Je disais à votre Présidente que, pour moi, le plaisir de venir à Barcelone, c'est aussi le plaisir d'aller au Gran Teatre del Liceu, mais aussi au Palau de la Música. Je voudrais vous dire combien, pour ne citer que quelques noms – quelques noms – à peine, que Joan Miró i Ferrà, Antoni Tàpies i Puig, Lluís Llach i Grande, María de Montserrat Bibiana Concepción Caballé i Folc et Josep Carreras i Coll m'ont accompagné et continueront de m'inspirer dans ma propre quête pour que l'Humanité, par ses nations, par la vôtre, par la nation catalane, demeure et devienne, plus que jamais, un grand projet culturel, un grand chantier culturel.

Je vous remercie, Madame la Présidente. Mesdames et Messieurs les députés, je vous remercie à nouveau pour le privilège de m'avoir associé aux travaux de votre Commission et je répondrai avec plaisir aux questions des membres de la Commission.

Merci.

(Traducció.)

Senyora presidenta del Parlament i de la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir; benvolguts i benvolgudes membres del comitè d'estudi del dret a decidir; benvolgut Aureli Argemí, amic meu català, a qui dedico avui la meva presentació i que crec que ens escolta a través dels serveis electrònics del Parlament; senyores i senyors, faré la presentació en francès; crec que tenen el text de la presentació, que els l'han proporcionat, i dono les gràcies d'avançada a l'interprète, els vostres intèrprets, que els permetran escoltar-me en català, que m'agradaria parlar, que aprendré algun dia! –que aprendré algun dia.

D'entrada m'agradaria transmetre'ls l'honor que representa per mi tornar-me a trobar entre vostès a l'edifici del Parlament català. M'agradaria donar-los les gràcies per haver-me conferit el privilegi de compa-

rèixer davant del comitè en un moment decisiu per al futur de la seva nació catalana. Empraré els propers disset minuts i catorze segons –potser una mica més, però potser disset minuts i catorze segons– a presentar-los el meu punt de vista sobre el dret a decidir del poble català.

Entenc que el seu ànim és aclarir als seus ciutadans i ciutadanes les fonts i l'abast del dret a l'autodeterminació que ha afirmat el seu Parlament en la Resolució 5/X, de 23 de gener del 2013, que he llegit atentament. Aquesta declaració havia estat precedida per l'adopció, el 27 de setembre de 2012, d'una altra resolució, la 742/IX, a la qual fa referència. En la precedent, el Parlament constata la necessitat d'una consulta amb la finalitat que el poble català pogués decidir lliurement i democràticament el seu futur col·lectiu. La resolució recorda també la voluntat dels ciutadans de Catalunya, expressada democràticament en les darreres eleccions, que el seu futur se sotmeti a consulta.

Aquesta referència a la voluntat dels ciutadans de Catalunya hauria de tenir una ressonància especial en el dia d'avui, ja que és 10 de desembre, el 10 de desembre del 2013: avui és el Dia dels Drets Humans i un dia en què la humanitat està de dol per un dels seus màxims defensors, Nelson Mandela. Els proposo començar parlant de la Declaració universal dels drets humans, adoptada –els ho recordo– el 10 de desembre del 1948, fa seixanta-cinc anys tal dia com avui, i que va fer de la voluntat del vostre poble català el fonament de l'autoritat dels poders públics. Aquesta és la primera part de la meva intervenció.

Tot seguit, en la segona part, parlaré del dret a decidir, que el poble català pot basar en el dret internacional, i que pot reclamar, des del meu punt de vista, basant-se en el principi democràtic, un principi d'abast universal, enunciat, d'altra banda, pel Tribunal Suprem del Canadà en la Remissió relativa a la secessió del Quebec i que posa en dubte, a parer meu i a parer del dret internacional, la idea d'indissolubilitat de l'Estat espanyol. Aquest serà l'objecte de la tercera part de la meva intervenció.

Sobre la Declaració universal dels drets humans i de la voluntat del poble català com a suport al seu dret a decidir. Com he dit abans, la comunitat internacional en conjunt celebra avui el Dia dels Drets Humans i destaca l'adopció, el 10 de desembre del 1948, fa seixanta-cinc anys al Palau Chaillot de París, de la Declaració universal dels drets humans. Aquesta declaració inclou, al paràgraf 3 de l'article 21, una afirmació que mereix destacar-se'n la importància davant la comissió. S'hi afirma –i cito textualment–: «La volonté du peuple est le fondement de l'autorité des pouvoirs publics; cette volonté doit s'exprimer par des élections honnêtes qui doivent avoir lieu périodiquement, au suffrage universel égal et au vote secret ou suivant une procédure équivalent assurant la liberté du vote.» N'he trobat la traducció catalana –i així practico l'idioma–: «La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat de l'Estat; aquesta voluntat ha d'expressar-se mitjançant eleccions autèntiques, que hauran de fer-se periòdicament per sufragi universal i igual i per vot secret, o per

altre procediment equivalent que garanteixi la llibertat del vot.»

He fet investigacions de caràcter històric que resultaran curioses als que els interessi la història i el deure de memòria que hi hem de tenir. He constatat que Espanya no havia pres part en el vot sobre aquesta Declaració universal el 10 de desembre del 1948 perquè els estats membres de l'Organització de les Nacions Unides havien decidit el 1946 no admetre l'Espanya del règim de Franco en la nova organització internacional. L'admissió d'Espanya no es va produir, com sens dubte saben, fins a set anys més tard, el 14 de desembre del 1955. Però avui dia Espanya subscriu la Declaració universal dels drets humans, com de fet requereix el Pla dels drets humans adoptat pel Govern espanyol el 12 de desembre del 2008, ara fa cinc anys. Aquest pla l'havia formulat el Govern de Zapatero en resposta a una recomanació de la Declaració i del Programa d'acció de Viena sobre els drets humans del 1993, i s'hi afirma –cito textualment– que aquest pla «té les seves arrels en la Declaració universal dels drets humans». Afegiré que Espanya va acceptar, més tard, retre comptes del seu respecte a la Declaració universal dels drets humans en el marc del mecanisme d'examen periòdic universal establert pel Consell dels Drets Humans de les Nacions Unides, un examen que va ser objecte d'una primera presentació el 2010, i que serà de nou objecte d'una presentació en el marc del segon examen el 2015.

Els cito la Declaració universal per convidar-los a reflexionar sobre la qüestió de saber, o en tot cas aquesta és la meva pretensió, que podem afirmar, basant-nos en aquest article 21, paràgraf 3, de la Declaració universal dels drets humans, que la voluntat del poble català fonamenta l'autoritat dels poders públics a Catalunya. La meva intenció és transmetre'ls, també, que és lícit que el poble català expressi la seva voluntat, sigui a través d'una elecció com la suggerida en l'article 21, paràgraf 3, o a través d'un referèndum, ja que el mateix article reconeix la possibilitat d'altres mitjans per garantir la llibertat del vot i l'expressió de la voluntat del poble. Aquesta voluntat, per tant, es podria traduir en la decisió de basar l'autoritat dels poders públics únicament en les institucions catalanes, i en l'elecció de la independència nacional com a condició política per a Catalunya. Fins aquí el meu primer punt, fonamentat en la Declaració universal dels drets humans.

Amb relació al dret internacional, diversos instruments, tractats i declaracions internacionals –dels quals sens dubte ja els deuen haver parlat– reconeixen el dret dels pobles a l'autodeterminació. Des del 1945, la Carta de les Nacions Unides preveu, entre altres qüestions, que un dels objectius de les Nacions Unides és el de «desenvolupar relacions internacionals amistoses basades en el respecte del principi de la igualtat de drets dels pobles i del seu dret a la lliure determinació».

Els titulars del dret a la lliure determinació i del seu abast s'expliciten en l'article 1, comú als pactes internacionals relatius als drets humans. Com saben, hi ha dos pactes: el pacte sobre els drets civils dels polítics i el pacte sobre els drets econòmics, socials i culturals.

Aquests dos tractats els va adoptar el 16 de desembre de 1966 l'Assemblea General de les Nacions Unides, i els va ratificar Espanya el 27 d'abril del 1977, sense que Espanya hi formulés cap reserva, i especialment cap reserva envers l'article primer d'aquest pacte, que afirma: «Tots els pobles» –tots els pobles– «tenen el dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret, determinen lliurement el seu estatus polític i asseguren lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural.»

Hi ha dos paràgrafs més que són força interessants, que els convido a llegir i que podria comentar. En certa mesura, la Carta de les Nacions Unides i aquests dos pactes els va completar i continuar la Declaració sobre les relacions d'amistat adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 24 d'octubre del 1970, per consens, sense l'oposició d'Espanya. Aquesta declaració concreta l'abast de l'article 1, paràgraf 2, de la Carta de les Nacions Unides, i concreta l'abast del dret dels pobles a la lliure determinació. Els he reproduït les disposicions d'aquesta declaració, que condueix al dret dels pobles a l'autodeterminació, que recorda que aquest dret correspon a tots els pobles –tots els pobles– i que l'exercici de l'autodeterminació es pot dur a terme mitjançant «la creació d'un estat sobirà i independent» –i, també–, «la lliure associació o la integració amb un estat independent o l'adquisició de qualsevol altre estatus polític lliurement decidit per un poble», i que constitueix, doncs, «per aquest poble, els mitjans d'exercir el seu dret a disposar» d'ells mateixos. Hi ha també en aquesta declaració disposicions relatives a la integritat territorial i que els comentaré més endavant.

Igualment els indico, pel que fa al dret internacional i als instruments internacionals, que el poble català és un poble d'Europa; amb referència a això podem citar l'Acta final d'Hèlsinki, de l'1 d'agost del 1975, i, especialment, la Declaració sobre els principis que regeixen les relacions entre els estats participants i, concretament, el vuitè principi sobre la legalitat dels drets i del dret dels pobles a l'autodeterminació. Espanya va aprovar, juntament amb els altres trenta-quatre signataris d'aleshores –i cito l'Acta final d'Hèlsinki–, que «en virtut d'aquest principi tots els pobles tenen sempre el dret, en tota llibertat, a determinar, en el moment en què ho desitgin i en la forma com ho desitgin, el seu estatus polític intern i extern, sense ingerència externa, i a perseguir al seu antull el seu desenvolupament polític, econòmic, social i cultural». La importància del principi es va reafirmar quinze anys més tard en la Carta de París per a una nova Europa, el 21 de novembre del 1990.

D'aquests instruments internacionals, d'aquestes diverses afirmacions del dret dels pobles a l'autodeterminació, els convido a retenir-ne dues coses essencials pel que fa a la qüestió del dret a decidir: la primera és recordar que tots els pobles, inclòs el poble català, tenen el dret a l'autodeterminació. És un dret universal, d'abast universal. No es tracta d'un dret dels estats, no és un dret reservat als pobles colonials, als pobles sota dominació estrangera o als pobles els drets dels quals hagin estat violats, sinó de tots els pobles.

I també cal recordar que aquest dret permet al poble català determinar lliurement, quan ho desitgi i com ho desitgi –i em quedo amb la formulació de l'Acta final d'Hèlsinki– el seu estatus polític i especialment el seu estatus extern, i, per tant, el dret a optar per la creació d'un estat sobirà i independent. Sempre he defensat que la interpretació més honesta, la més lògica, d'aquesta afirmació del dret dels pobles a l'autodeterminació és que era universal, que no estava limitada en el seu abast i que no impedia a un poble voler reclamar en nom del seu dret la independència política.

Un segon àmbit de qüestions que convé destacar, relacionades amb el dret a decidir, són els instruments de les Nacions Unides i de l'Organització de la Seguretat i de la Cooperació a Europa, referents, d'altra banda, a la integritat territorial. Ara els en parlaré. I per què? Doncs, perquè la referència a la integritat territorial sovint ha estat invocada pels estats, per Espanya però també pel Canadà i d'altres, amb l'ànim de donar a entendre que la creació d'un estat sobirà i independent no és una opció que puguin escollir els pobles que formen part d'un estat ja sobirà o independent. Tal com precisa la Declaració sobre les relacions d'amistat, determinats pobles, com ara els pobles colonials, escapen clarament d'aquesta prohibició d'esdevenir sobirans i independents, d'aquesta protecció de la integritat territorial. Per exemple, la Declaració sobre les relacions d'amistat diu que les colònies i els territoris autònoms tenen un estatus separat i diferent en el pla territorial. Està clar que no estaran coberts per la protecció de l'estat, de la seva integritat territorial. Se n'exclourien també els pobles sotmesos a la subjugació, a la dominació o a l'explotació estrangeres. Però a més a més hi ha, en aquesta declaració, una clàusula que salvaguarda i que dóna a entendre que els pobles integrats en un estat sobirà i independent que no es condueix –en cito els termes– «de conformitat amb el principi de la igualtat de drets i del dret dels pobles i que no està dotat d'un govern representatiu del conjunt del poble pertanyent al territori sense distinció de raça, de creença o de color», que aquests pobles també podrien desafiar d'alguna manera la integritat territorial, o en tot cas esdevenir independents encara que hi hagués una ruptura de la integritat territorial. Aquesta idea és la del dret de secessió reparadora –Remedial Secession–, com diuen els publicistes més qualificats.

Però, des del meu punt de vista, és molt important en l'àmbit jurídic, aquesta qüestió en l'àmbit jurídic és fonamental. Per què? Perquè la prohibició d'aquesta ruptura de la integritat territorial és una prohibició que només s'aplica als estats en les relacions internacionals i és el Tribunal Internacional de Justícia, en el dictamen del 22 de juliol del 2010, el que aclareix, ja que no estava clar, que aquesta protecció de la integritat territorial dels estats és una protecció no contra els pobles dins dels estats, sinó contra altres estats sobirans. Els cito el dictamen del Tribunal Internacional de Justícia, que afirma una cosa fonamental amb relació al dret a decidir. Se cita, en el paràgraf 80, i els remeto al meu document: «En la resolució 2625» –de la Declaració sobre les relacions d'amistat–, «que reflecteix el dret quotidià» –que és, doncs, un dret–, «l'As-

semblea General reafirma “el principi que els estats s’abstinguin, en les seves relacions internacionals, a recórrer a l’amenaça o a l’ús de la força contra la integritat territorial o la independència política de qualsevol Estat”». Aquesta resolució estableix diferents obligacions als estats i els imposa no violar la integritat territorial. Amb relació a això mateix, l’Acta final de la conferència d’Hèlsinki preveu que –i cito l’acta– «els estats participants respectaran la integritat territorial de cadascun de la resta d’estats participants». I el Tribunal Internacional de Justícia afirma que «l’abast del principi de la integritat territorial està, per tant, limitat a l’esfera de les relacions interestatals».

No es pot argumentar la integritat territorial en oposició al dret de pobles com el català o el quebequès a integrar un estat, en oposició a la independència en nom del dret dels pobles a l’autodeterminació. Crec que és una interpretació del tot justa que el Tribunal Internacional de Justícia va fer el 2010 sobre la conformitat al dret internacional de la declaració unilateral d’independència de Kosovo. Això crec que és aplicable a Espanya, és aplicable al Canadà, i és aplicable a tots els estats que tenen en el seu si pobles que reclamen i reivindiquen el dret a l’autodeterminació, el dret a decidir basant-se en el dret internacional. Avui dia no hi hauria manera de trobar un argument basat en la integritat territorial per recusar el dret d’aquest poble a optar per l’estatus d’estat independent i sobirà en aplicació del dret dels pobles a l’autodeterminació. I hi afegeixo que el dictamen del 2010 del Tribunal Internacional de Justícia posa de manifest que el Tribunal Internacional de Justícia considera il·legal una declaració d’independència que té l’objectiu de proporcionar un poble, en aquest cas el poble kosovar, integrat en l’Estat serbi, l’estatus d’estat sobirà i independent. I els he citat el paràgraf 79 d’aquest dictamen; els en lleigeixo el que està en cursiva, que és important. El Tribunal diu: «Es desprèn clarament de la pràctica estatal en el curs d’aquest període que el dret internacional no prohibia en absolut les declaracions d’independència. La pràctica» –i els cito el final de tot del paràgraf 79– «dels estats en aquests darrers casos no revela l’aparició, en dret internacional, d’una nova regla que prohibeixi tals declaracions unilaterals d’independència.»

Acabo aquesta intervenció sobre el dret internacional precisat pel Tribunal Internacional de Justícia en aquest dictamen sobre Kosovo dient-los que la Constitució espanyola, que he llegit detingudament, com altres constitucions, afirma, en el seu article 2 –i us en cito la traducció francesa; n’he trobat la versió castellana i la versió catalana, que he reproduït al meu document–: «La unitat indissoluble de la nació espanyola», que dona, doncs, a entendre que el poble català no pot soscar la integritat d’Espanya, mentre que, des del meu punt de vista, el poble català és titular d’un dret internacional a l’autodeterminació i pot escollir, en aplicació d’aquest dret, esdevenir un estat sobirà i independent. L’afirmació del caràcter «indissoluble» de la nació espanyola, de la indivisibilitat de la pàtria espanyola, és contrària a la norma imperativa del dret internacional, a la norma de ius cogens, que diríem els professors de dret internacional. És contrà-

ria a aquesta norma, que implica el dret dels pobles a l’autodeterminació, i és contrària, alhora –la qual cosa em permet fer una transició– al principi democràtic presentat pel Tribunal Suprem del Canadà com el fonament del dret del Quebec a buscar la secessió.

Senyora presidenta, continuo i acabo ja la meua intervenció. En la tercera part, els parlaré de la situació al Canadà i al Quebec a la vista d’aquest dictamen important que va emetre el Tribunal Suprem el 20 d’agost del 1998, el qual els convido a llegir. És un document fascinant jurídicament i políticament, i es tracta d’un dictamen consultiu, com posa de manifest el Tribunal Suprem del Canadà, que es va pronunciar en resposta a una petició del Govern del Canadà, i que va plantejar tres qüestions al Tribunal Suprem respecte a si el Quebec podia fer una declaració unilateral d’independència en aplicació del dret constitucional canadenc o en aplicació del dret internacional. Aquí es plantejava una tercera qüestió que afectava el conflicte, i era la qüestió de quin dret predomina sobre quin, entre el dret internacional i el dret intern. Els n’he reproduït les tres qüestions. I una cosa que trobo molt fascinant, i que m’ha sorprès molt, és com molts constitucionalistes quebequesos i canadencs van manifestar una saviesa que ha caracteritzat els nous jutges del Tribunal Suprem. El Tribunal Suprem es va negar a respondre a aquestes qüestions, que estaven, per cert, molt orientades. El Govern, sense cap dubte, volia que el Tribunal hi digués que no: no a la secessió en virtut del dret canadenc, i no en virtut del dret internacional si és unilateral. El Tribunal s’hi va negar. I és estrany que ho fes. Es va negar a contestar-hi «sí» o «no» i, d’altra banda, molt prudentment, va respondre que no perquè «no» hauria volgut dir negar el dret del Quebec a esdevenir un estat independent i sobirà. Va donar respostes que, ben al contrari, pel que fa al dret canadenc, al dret constitucional, van consagrar el dret del Quebec a esdevenir un estat sobirà i independent.

Tot seguit els llegiré l’enunciat del Tribunal que va en aquest sentit, i aquests enunciats tenen una importància especial per a vostès i haurien de ser una font d’inspiració per a la comissió i per a la seva tasca. El primer enunciat basa en dos principis constitucionals l’obligació del Canadà de negociar amb el Quebec les modificacions constitucionals per permetre-li separar-se i accedir a la condició d’estat sobirà i independent. Els cito el paràgraf 88, que diu –i el cito des del principi–: «El principi del federalisme, adjunt al principi democràtic, exigeix que la repudiació clara de l’ordre constitucional existent i l’expressió clara mitjançant la població d’una província del desig de dur a terme la separació generen una obligació recíproca per a totes les parts que formen la confederació de negociar modificacions constitucionals per tal de respondre al desig expressat.» I el paràgraf continua i els en lleigeixo el final, el qual, a parer meu, també és molt important per a vostès: «El refús clarament expressat per part del poble del Quebec de l’ordre constitucional existent atorga clarament legitimitat a les reivindicacions secessionistes i imposarà a la resta de províncies i al Govern federal l’obligació de tenir en compte i respectar aquesta expressió de la voluntat democràtica iniciant negociacions i continuant-les de conformitat

amb els principis constitucionals subjacents esmentats prèviament.» És un paràgraf important. Els convido a llegir-lo i tornar-lo a llegir. I veuran què farà a continuació amb aquest paràgraf per aplicar-lo al vostre context.

El segon enunciat, en el paràgraf 92, també és important. Per què? Perquè en el paràgraf 88 es parlava de l'obligació del Canadà de negociar si el Quebec decidia esdevenir un estat independent en un referèndum o, fins i tot, en una elecció referendària. El paràgraf 92 és el que recorda la font d'aquesta obligació, però també el dret de provar de dur a terme la secessió. I en aquest paràgraf ho constataran –he posat en cursiva la part important–: «Els drets de la resta de províncies i del Govern federal no poden retirar al Govern del Quebec el dret a provar de dur a terme la secessió, si una majoria clara de la població del Quebec escull aquesta via, sempre que, en aquest intent, el Quebec respecti els drets dels altres.» Com veuen, el que resulta interessant és que, d'acord amb el principi democràtic, el Tribunal Suprem del Canadà va consagrar el dret del Quebec de tractar de dur a terme la secessió i l'obligació corresponent de permetre al Quebec esdevenir un estat independent en dur a terme la secessió.

Així doncs, he fet un exercici, senyora presidenta, que potser la interessarà. He transposat això de la manera següent a la situació d'Espanya i Catalunya. Li lleixo la meua citació: «L'ordre constitucional espanyol existent no podria restar indiferent davant l'expressió clara d'una majoria clara dels catalans del seu desig de no continuar formant part d'Espanya. Això equivaldria a dir que altres principis constitucionals passarien forçosament per davant de la voluntat expressada de forma democràtica i clara per part de la població catalana. Aquesta proposició no atorga prou pes als principis constitucionals subjacents que han de guiar el procés de modificació, especialment el principi de la democràcia i el principi del federalisme» –o el principi de l'autonomia reconeguda per la Constitució espanyola. Aquesta proposició, doncs, no atorga pes al principi constitucional subjacent–. «Els drets de la resta de comunitats autònomes» –com veuen, continuo adaptant la situació– «i del Govern espanyol no poden retirar a la Generalitat de Catalunya el dret de procurar de dur a terme la secessió, si una majoria clara de la població de Catalunya escollís aquesta via, sempre que, en aquest intent, Catalunya respecti el dret dels altres. Caldrien negociacions per tractar els interessos del Govern espanyol, així com els drets de tots els espanyols dins i fora de Catalunya.»

He fet aquest exercici de transposició per revelar, d'alguna manera, l'abast universal del principi democràtic i la seva aplicació desitjable en qualsevol societat que es consideri democràtica. D'aquesta manera, Espanya ho hauria de reconèixer, tal com ho fa el Canadà, però ja els explicaré com no es pot donar res per suposat –res per suposat. La nació és un plebiscit cada dia, tal com deia Ernest Renan –és un plebiscit cada dia–, però Espanya hauria de reconèixer, com ho fa en definitiva el Canadà, que el seu territori no és indivisible i que la nació espanyola no és indissoluble. A més, l'article 2 de la Constitució espanyola, el que els acabo de llegir

i que crec que és compatible amb la norma imperativa del dret dels pobles a l'autodeterminació, també entra en conflicte amb el principi democràtic i no s'hauria de veure com un obstacle al dret del poble català a decidir el seu futur col·lectiu i escollir, si aquest és el seu desig, dur a terme la secessió. Així, doncs, el seu comitè hauria de reivindicar el principi democràtic, el podria reivindicar, el Parlament català, com a fonament constitucional del dret a decidir del poble català. El principi democràtic val igual al Canadà que al Quebec. De fet, el principi democràtic és, d'alguna manera, un principi supraconstitucional i, certament, hauria de passar per davant de qualsevol disposició que deixi entendre que no es pot modificar la Constitució d'un país perquè aquesta declara que el país és indissoluble o que el territori és indivisible.

La Remissió relativa a la secessió de la qual els he parlat conté moltes lliçons més, molt útils per a la seva comissió sobre qüestions relatives, per exemple, al reconeixement internacional, a la funció de l'efectivitat en el dret internacional. D'altra banda, els convido a llegir un determinat nombre de paràgrafs –103, 110 i del 140 al 146– en els quals el Tribunal Suprem va treballar molt sobre la idea del reconeixement internacional que podria..., si, per exemple, el Canadà s'oposés a la independència del Quebec i no negociés de bona fe, que permetria al Quebec esdevenir un estat sobirà i independent mitjançant el reconeixement internacional i l'efectivitat. I ja està, amb això acabo la meua tercera part.

Volia concloure de la manera següent: a la voluntat del poble català, que és el fonament de l'autoritat dels seus poders públics, Catalunya, a parer meu, també pot afegir-hi el seu dret internacional a l'autodeterminació i el principi democràtic com a fonaments constitucionals del seu dret a decidir sobre el seu futur col·lectiu. D'altra banda, aquests fonaments van originar, a casa nostra, l'afirmació per part del Quebec del seu dret a escollir el seu propi futur polític i constitucional, i aquesta afirmació es va traduir en els primers articles adoptats per la nostra Assemblea Nacional del Quebec per donar efecte, a la seva manera, al parer formulat pel Tribunal Suprem en la seva Remissió relativa a la secessió. I faig referència a aquesta llei, que té un títol molt molt llarg –Llei sobre l'exercici dels drets fonamentals i de les prerrogatives del poble quebequès i de l'Estat del Quebec–, que es va adoptar el 28 de febrer del 2001 i va entrar en vigor aquell mateix dia, que conté cinc articles que afirmen amb força i claredat el dret del Quebec a l'autodeterminació. Els convido a llegir-los per constatar-ne la força i la claredat. Article 1: «El poble quebequès pot, de fet i en dret, optar a l'autodeterminació. És titular dels drets universalment reconeguts en virtut del principi de la igualtat de drets dels pobles i del seu dret a l'autodeterminació.» Article 2: «El poble quebequès té el dret inalienable d'escollir lliurement el règim polític i l'estatut jurídic del Quebec.» Hi ha tres articles més que continuen afirmant aquest dret i que precisen, especialment en l'article 4, que, quan se celebra un referèndum, la majoria, l'opció guanyadora, és la que obté la majoria dels vots declarats vàlids, és a dir, el 50 per cent d'aquests vots més un, per evitar els de-

bats que afecten les majories qualificades: 66 per cent o 55 per cent.

Aquestes disposicions de la Llei sobre els drets fonamentals, a més, són objecte d'una impugnació judicial per part d'un ciutadà que al·lega que és inconstitucional, que el Quebec no té dret a separar-se, i el Govern del Canadà, a més, es va afegir a aquesta impugnació fa poques setmanes, i, per demostrar la importància d'afirmar el dret dels pobles, la nostra Assemblea Nacional, fa pocs dies, el 23 d'octubre, per unanimitat –125 diputats a l'Assemblea, 114 hi eren presents i hi van votar a favor–, es va reafirmar a l'Assemblea Nacional mitjançant una moció que els principis d'aquesta llei eren principis que continuaven sent aplicables i, en especial, aquest principi que vol que el Quebec tingui el dret a escollir el seu futur i a decidir –s'hi utilitza la paraula «décider», «a decidir, dret a decidir»– ell mateix el seu estatut polític.

Com els quebequesos i les quebequeses, els catalans i les catalanes mai no haurien de dubtar a afirmar el seu dret a decidir sobre el seu futur, com els representants que vostès són ho van fer en nom seu en la resolució del Parlament, del seu Parlament català, el 23 de gener del 2013. Em sembla entendre que aquest dret a decidir es podria exercir aviat, aquí, al país català, que la consulta del poble català podria tenir lloc el 25 de maig, l'11 de setembre, el 14 de setembre, el 18 de setembre –he parlat amb amics seus, que m'han indicat aquestes dates com a les possibles dates del referèndum–, eleccions de dates que podria comentar, si ho desitgen, perquè tinc idees respecte al timing d'un referèndum.

Llegint l'edició del diari El País d'avui, també constato que es comença un debat important sobre la redacció de la pregunta d'un futur referèndum català si s'escull el referèndum per consultar el poble català perquè pugui expressar la seva voluntat. També els podria donar les meves opinions sobre aquesta qüestió de «La redacció de la pregunta», i reproduïxo, annex a la memòria –ja estava previst–, les dues qüestions que es van plantejar als quebequesos i les quebequeses en els referèndums d'autodeterminació del 20 de maig del 1980 i del 30 d'octubre del 1995; els n'he annexat el text per si els volen llegir.

Senyora presidenta, no voldria acabar la meva exposició sense expressar abans la meva admiració pel seu poble, per la seva lluita per la llibertat i el seu combat per assegurar la perennitat de la seva llengua i cultura. En la meva altra condició de ciutadà apassionat de les arts, de melòman, de musicòleg –perquè també sóc musicòleg i no només jurista–, voldria destacar, en concret, la contribució dels seus artistes a l'enriquiment del patrimoni cultural i musical de la humanitat. Deia a la seva presidenta que, per mi, el plaer de venir a Barcelona també és el plaer d'anar al Gran Teatre del Liceu, però també al Palau de la Música. Voldria dir fins a quin punt, i només per citar-ne alguns noms –alguns noms–, Joan Miró i Ferrà, Antoni Tàpies i Puig, Lluís Llach i Grande, Maria de Montserrat Bibiana Concepció Caballé i Folch i Josep Carreras i Coll m'han acompanyat i continuaran inspirant-me en la meva recerca per tal que la humanitat, mitjançant les seves nacions, la seva, la nació catalana, continuï i es-

devingui, més que mai, un gran projecte cultural, un gran taller cultural.

Els dono les gràcies, senyora presidenta, senyores i senyors diputats, els torno a donar les gràcies pel privilegi d'haver-me associat a les tasques de la seva comissió i contestaré amb molt de gust a les preguntes dels membres de la comissió.

Gràcies.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies per la seva exposició i per les seves paraules d'encoratjament respecte al procés que en aquest moment estem vivint el poble de Catalunya.

Compareixença

d'Eduard Roig, professor de dret constitucional a la Universitat de Barcelona (tram. 357-00501/10)

I passo ara a donar la paraula al professor Eduard Roig.

Eduard Roig Molés (professor de dret constitucional a la Universitat de Barcelona)

Moltes gràcies, senyora presidenta. Moltes gràcies, senyores i senyors, i moltes gràcies especialment per la invitació a participar en els treballs d'aquesta comissió, agraïment que espero concretar en el que crec que és el mínim que es pot demanar a qui participa en els seus treballs, que és claredat en l'expressió de les posicions que intentaré presentar-los, que, en tot cas, es refereixen al règim jurídic de les qüestions que vostès estan debatent, essencialment al seu règim constitucional.

Si em permeten intentar definir una mica més la qüestió que almenys jo he plantejat o crec que he de plantejar en aquesta taula, la definiria essencialment com la possibilitat que es produeixi l'expressió dels ciutadans de Catalunya sobre el seu futur polític. Aquesta expressió, que ve de treballs essencialment inicials sobre aquesta qüestió i que últimament ha estat substituïda per l'expressió de «dret a decidir», em sembla més clara i, per tant, si m'ho permeten, jo començaré referint-m'hi per acabar, amb el compromís de claredat que els havia dit, referint-me també a la qüestió expressa del dret a decidir.

Voldria molt breument plantejar per què, al meu judici, es planteja aquesta qüestió, perquè crec que és un element que després té conseqüències en el seu règim jurídic. La demanda d'una possible expressió dels ciutadans a través d'una consulta es planteja perquè a les institucions representatives, i essencialment en aquest Parlament, existeix un debat i un desacord entre les diverses forces polítiques representades sobre la necessitat o la possibilitat d'avançar cap a la independència de Catalunya o la necessitat i la possibilitat de mantenir-se en el model actual, per col·locar els dos pols extrems del debat en el model autònom actual, i aquest debat és considerat per bona part de les forces polítiques d'aquest Parlament com un element de ne-

cessària solució per seguir treballant i com un element que resulta insostenible mantenir, entre d'altres coses, també, perquè aquest debat entre les forces polítiques té un reflex o un origen clar i diàfan també entre la mateixa societat catalana.

En segon lloc, també crec que és rellevant tenir en compte que aquest debat parteix d'una crítica al model autonòmic com un model insuficient amb conseqüències negatives i, per tant, que almenys en bona part de les forces polítiques, i no pas m'atreviria a dir en totes, la qüestió no es planteja tant per la voluntat o no d'accedir a la independència en si mateixa, sinó pel plantejament de la independència com una alternativa a les insuficiències del model autonòmic que es consideren essencialment definitives i insalvables. En aquest debat, crec –i insisteixo que aquest és el plantejament que jo comprenc i que naturalment és discutible en si mateix–, el Parlament i les forces polítiques no troben unes possibilitats de solució per si mateixes i decideixen plantejar com a posició de sortida o com a possibilitat de sortida la consulta als ciutadans de Catalunya.

Aquest és, al meu judici, l'element nuclear, que és que el Parlament considera que l'expressió directa dels ciutadans pot ser la forma de sortida d'aquest punt de tancament del debat polític. La primera qüestió i la qüestió nuclear de la meua intervenció és, per tant, si és possible aquesta expressió dels ciutadans en el marc constitucional vigent: és possible fer una consulta dels ciutadans de Catalunya? I, si és així, amb quin règim jurídic?

El primer element que voldria afirmar clarament és que, al meu judici, la consulta als ciutadans sobre una qüestió política d'especial interès és el que la Constitució anomena «referèndum». La Sentència 103/2008, que vostès coneixen, del Tribunal Constitucional sobre l'anomenat «pla Ibarretxe» ho va deixar clar pel que fa a la posició del Tribunal Constitucional, i a mi, personalment, els diré que em sembla una inferència perfectament coherent i correcta: el concepte de «referèndum» fora del debat espanyol no està discutit en altres països i és un concepte que es refereix essencialment a la consulta dels ciutadans a través d'un procediment electoral, entenent que la resposta dels ciutadans és la resposta del cos electoral. Crec que aquest concepte, que aquest element és exactament el que es planteja des de les diverses resolucions al Parlament de Catalunya i és el que constitueix l'objecte del debat de la discussió i, per tant, també, de la meua intervenció.

En conseqüència, també per formular-ho amb tota claredat, elements com l'ampliació del cos electoral a persones que no en formen part d'acord amb la legislació vigent, introduint-hi una rebaixa de l'edat per a l'elecció o introduint-hi la possibilitat d'intervenció d'estrangers residents a Catalunya, etcètera, són elements instrumentals que no alteren en absolut la finalitat, el contingut de la institució i, per tant, entenc jo que no n'han d'alterar tampoc el règim jurídic essencial. Crec que les normes s'interpreten no de manera formalista, sinó amb referència a la finalitat i el contingut de les institucions que regulen.

La finalitat i el contingut del referèndum i de les altres fórmules de consulta de les quals s'ha parlat, al meu judici, no són diferents: totes persegueixen la mateixa finalitat, que és saber quina és la posició del cos electoral català i extreure'n, d'aquesta posició, una forma de sortida, un debat polític en què les forces polítiques volen conèixer directament la posició dels ciutadans. Per tant, si la finalitat és la mateixa, si l'element que volem aconseguir és el mateix, no crec que sigui possible introduir diferències de règim jurídic en aquestes fórmules. Naturalment, s'hi podran introduir si el que es vol és aconseguir una major participació. No estic dient que no sigui possible introduir-hi aquestes diferències, el que dic és que aquestes diferències no alteren el nucli de la qüestió, el nucli de la institució, que segueix sent el que la Constitució entén com una consulta a través de referèndum. Per tant, independentment d'aquests elements, tot allò que pretengui conèixer la posició del cos electoral dels ciutadans de Catalunya en qualsevol qüestió d'interès general em sembla que s'ha de sotmetre constitucionalment a les regles del referèndum.

El següent pas lògic a partir d'aquesta inferència és determinar quines són aquestes regles, i crec que puc ser bastant breu al respecte, perquè, al meu judici –i vostès ho coneixen a aquestes alçades probablement millor que tots nosaltres, perquè ens han sentit ja a tants parlar-ne que en deuen tenir molt millor judici–, la regla fonamental del referèndum és només una: està a l'article 149.1.32 de la Constitució, i determina que necessita l'autorització de l'Estat; aquesta és la regla constitucional que determina fonamentalment el règim del referèndum a la Constitució espanyola. És una regla que s'ha aplicat avui dia als referèndums o fins avui als referèndums que s'han desenvolupat a nivell estatal, però és una regla, també, que s'aplica diàriament, si se'm permet, a altres consultes com són les consultes populars locals que tenen lloc en els diversos municipis espanyols.

Per tant, l'element clau per al règim constitucional d'un referèndum és que la consulta sigui autoritzada per l'Estat i, en conseqüència, que sigui acordada per les institucions que la demanen, i serien, en aquest cas, les institucions catalanes i el Parlament de Catalunya, si escau, i per l'Estat. L'acord és el règim fonamental del referèndum, l'acord és el que fa la consulta legal, l'acord és el que en determina les seves característiques i l'acord, també, com després intentaré desenvolupar, és el que permet extreure'n les corresponents conseqüències polítiques.

Com els he dit abans, que no sóc partidari d'una interpretació especialment formalista, m'agradaria estendre'm un moment sobre el perquè s'imposa aquesta regla d'acord. No és suficient que l'article 149.1.32 ens ho digui, sinó que és bo saber per què l'article 149.1.32 imposa aquesta exigència d'una intervenció estatal en tot referèndum o en tota consulta. La lectura de la doctrina sobre aquest precepte i sobre la sentència del Tribunal Constitucional, fins i tot de la doctrina crítica respecte a aquesta sentència, crec que ho deixa bastant clar: els efectes d'un referèndum, per molt que sigui limitat territorialment –qüestió a la qual tornaré des-

prés-, són uns efectes polítics que s'imposen i que són especialment rellevants sobre les institucions estatals i que s'imposen sobre tant el Govern, el Parlament, com tot el poble espanyol. En conseqüència, a les institucions espanyoles correspon assumir la decisió sobre la realització o no d'aquesta institució, almenys en la lògica constitucional. En l'Estat, doncs, recau la responsabilitat d'assumir aquestes conseqüències i recau també la responsabilitat de valorar quan un referèndum és necessari i quan un referèndum no ho és, exactament igual que hi recauen altres responsabilitats com són la definició de determinats aspectes en matèria educativa o sanitària, i exactament igual que recauen altres responsabilitats en les institucions catalanes en el marc de les seves competències.

Per tant, la conseqüència –també crec que coherentment amb la claredat que m'imposava a l'inici– és que cal convèncer l'Estat si un vol realitzar un referèndum en l'actual marc constitucional. Sense aquest convenciment de l'Estat, sincerament, crec que res és possible constitucionalment –després diré alguna paraula sobre si és possible o no constitucionalment. A partir d'aquí és possible convèncer l'Estat; com deuen comprendre, no em sento especialment legitimat per entrar en aquesta qüestió com a professor de dret constitucional, perquè és una qüestió essencialment política, depèn de l'esforç que s'esmerci en aquest convenciment, però el cert és que un observador de la vida política, i en aquest sentit sí que m'hi sento mínimament legitimat, pot veure que els canvis de posició en les institucions polítiques no són estranys, són freqüents, són a vegades extraordinàriament ràpids i són producte de les diverses pressions polítiques i dels plantejaments polítics que es produeixen: l'Estat ha canviat i ha estat convençut de canviar règims de finançament autonòmic, estatuts, compromisos electorals, règims fiscals i pràcticament qualsevol element que puguin pensar. Per tant, la idea de convèncer l'Estat d'una qüestió, de convèncer-ne les diverses institucions de l'Estat, no em sembla una idea, en qualsevol cas, que impossibiliti que es dugui a terme aquesta qüestió.

Dit això, amb acord –i per això el plantejo com un element fonamental–, els límits, les discussions sobre si la consulta pot versar sobre competències autonòmiques o no desapareixen: en la mesura que existeixi un acord amb l'Estat, qui finalment pren la decisió jurídicament eficaç d'autoritzar aquest referèndum és l'Estat i, per tant, podem oblidar-nos de si la consulta està en el marc de les competències autonòmiques o hi està més enllà, podem plantejar una consulta sobre qualsevol aspecte que faci referència a la vida política a Espanya. Per tant, l'acord, efectivament, ens soluciona tots aquests elements.

Certament, l'acord no és l'únic element de constitucionalitat o l'únic element que s'ha debatut quant a la constitucionalitat de la consulta. S'han plantejat, com a mínim, dos elements més que podrien portar a considerar la consulta inconstitucional fins i tot encara que la decidís convocar directament el Govern de l'Estat o les institucions estatals corresponents.

En primer lloc, s'ha plantejat si és constitucional o no fer una consulta a part de la ciutadania. El problema

ha estat a bastament tractat en aquesta comissió, per tant, em puc limitar a plantejar-los-en la meua conclusió i, naturalment, a mostrar-me obert a qualsevol discussió posterior en el torn de preguntes. No tinc cap dubte del fet que és constitucional preguntar a part de la ciutadania, per tant, a un territori concret, perquè no ho prohibeix ni la Constitució ni expressament cap de les normes que regulen el règim dels referèndums, perquè, efectivament, és coherent permetre-ho amb l'existència d'altres consultes com poden ser, òbviament, les consultes locals, i, per tant, no crec que hi hagi arguments sòlids per considerar que aquest és un element inconstitucional. Tampoc crec que sigui inconstitucional preguntar sobre una reforma de la Constitució o sobre un aspecte que no cap en la Constitució.

És cert que el Tribunal Constitucional, en la sentència que he citat abans, la Sentència 103/2008, va dir, va afirmar la inconstitucionalitat d'una pregunta feta en aquests termes, però també és cert –i s'ha plantejat en aquesta comissió, i, per tant, tampoc m'hi detindré massa– que aquesta és una argumentació del tribunal que no forma part de la *ratio decidendi* de la decisió, que és una argumentació del tribunal fàcilment rebuttable en altres termes de plantejament d'una consulta de reforma constitucional, i, per tant, que crec que podria fàcilment, hi insisteixo, veure's canviada si, a través del procediment constitucionalment previst –hi insisteixo: amb l'autorització de l'Estat–, es decidís plantejar una consulta sobre una reforma constitucional.

Voldria insistir sobre un aspecte: les formalitats jurídiques tenen un sentit, l'exigència d'una intervenció del president del Govern o del Govern estatal, o de les autoritats estatals, l'exigència de l'article 149.1.32 no és una exigència merament formal, és una exigència que el que vol és exigir l'acord entre diverses instàncies per dur a terme un referèndum d'aquest àmbit. També voldria dir que aquest és el procediment, per exemple, que s'ha seguit en el cas escocès, i que aquest és el procediment a què apunta –tot i que aquí té encara menys sentit que jo intervingui– el Tribunal Suprem canadenc en el seu dictamen. Per tant, en la mesura que aquest és el procediment que internacionalment, o en els diversos aspectes, en els diversos casos similars al nostre que s'han plantejat s'ha seguit, i és un procediment que deixa fora pràcticament tots els dubtes sobre la legitimitat de la qüestió i sobre la constitucionalitat d'aquesta, és un procediment també que aclareix profundament la situació i que permet acceptar sense més la possibilitat de plantejar una consulta d'aquest tipus.

En aquest procediment i en el marc de l'acord, naturalment, es resolen també tota una sèrie de qüestions referides al règim de la consulta. El règim jurídic també està marcat per l'acord en tots els casos examinats: el contingut de la pregunta, la data de la pregunta, el procediment de campanya, el règim d'intervenció social en els diversos mitjans de comunicació, eventualment fins i tot els quòrums i majories, han estat elements que han format part d'aquest acord. I, efectivament, l'acord, és a dir, la decisió d'autoritzar la consulta es fa normalment sobre una consulta concreta, amb una pregunta concreta, que, per tant, és també

objecte de l'acord, i es fa en una data concreta, que és també objecte de l'acord.

Crec, però, que, al marge de l'acord, sí que hi ha alguns elements que potser han estat menys tocats en el debat i que val la pena plantejar sobre aquestes qüestions. A l'inici he fet referència a les raons per les quals es plantejava aquest debat i he fet referència que la raó fonamental és un debat o una discussió en el marc del Parlament i de la societat catalana sobre l'adequació o no de prosseguir en el marc de l'actual model autonòmic o d'anar cap a una decisió de declaració d'independència. Crec que aquests són els elements, també, que s'han de plantejar en la pregunta. No té sentit plantejar un procés com el que estic intentant plantejar-los per preguntar finalment una qüestió que no és l'objecte de paràlisi de les institucions corresponents, les institucions que demanen la intervenció directa del ciutadà ho han de fer per plantejar allò que els divideix. Per tant, crec que qualsevol pregunta que no plantegi aquesta qüestió fonamental i, per tant, que no plantegi directament la qüestió sobre la independència, no té en aquest moment un sentit que solucioni la situació davant de la qual ens trobem. Crec també que aquesta pregunta, com té lloc en diversos textos internacionals que han estat citats en aquesta comissió, des del text de la Comissió de Venècia o l'informe de la Comissió de Venècia sobre els referèndums, ha de ser, a més, una pregunta clara, efectivament, que no utilitzi conceptes que no expressin un contingut clar o que ho facin utilitzant conceptes que depenen de la voluntat d'un tercer o de la intervenció d'una tercera persona, com pot ser, per exemple, la Unió Europea.

Més rellevant i menys discutida em sembla la discussió sobre el règim de la campanya. Sí que és cert que qualsevol element constitucional de democràcia directa i que qualsevol institució constitucional d'intervenció directa de la ciutadania és objecte d'una sèrie d'exigències, ara sí, jurídiques: és necessari que existeixi un debat públic obert, és necessari que aquest debat sigui plural, és necessari que les institucions públiques participin en aquest debat tenint en compte el pluralisme dels seus ciutadans i obrint, per tant, totes les seves institucions i mitjans d'intervenció pública als diversos grups ciutadans; són aquests elements els que fan la democràcia directa molt complexa i són aquests elements els que cal assegurar que existeixen abans d'entrar en un debat d'aquest tipus. Mitjans públics, institucions públiques, institucions de control, institucions de control del debat en els mitjans són elements essencials per a un adequat procés de consulta a la ciutadania, i, naturalment, desenvolupar un procés de consulta a la ciutadania quan no existeixen algunes d'aquestes institucions o són objecte de discussió sobre la seva actuació dificulta molt la legitimitat del procés.

Últim element en aquest sentit: el règim de la campanya o el règim de la consulta, entenent per tal la població consultada, el procediment electoral, la fixació del cens, etcètera. Naturalment pot ser objecte de qualsevol regulació jurídica, però crec que cal assenyalar que qualsevol innovació feta específicament per a una decisió necessita una justificació molt especial, i que la legitimitat de la qüestió s'eleva molt si el règim de

la campanya és el règim general dels referèndums i no s'innova excessivament per a un referèndum concret.

Tots aquests elements tenen un objectiu: sortir del bloqueig polític en què es troba l'objecte concret de discussió plantejant la qüestió i assolint una resolució per part de la ciutadania que no sigui qüestionable o almenys que no sigui qüestionada de manera molt general. Per tant, tot el que sigui l'elevació de l'acceptació i de l'acord en aquest procés és absolutament rellevant, i tot el que sigui la reducció d'aquesta acceptació del resultat final fa que el procés s'arrisqui a ser inútil, és a dir, a aconseguir finalment un resultat que no gaudeixi de la suficient legitimitat, no en termes objectius, sinó en termes purament subjectius dels ciutadans participants.

Naturalment, la consulta acordada –i amb això passo a l'últim punt– no és l'única opció: existeixen altres opcions que també donen sortida al plantejament que els feia des del principi. Òbviament, qualsevol procediment normatiu de reforma constitucional o de reforma estatutària que donés lloc a una intervenció de la ciutadania catalana per si sola o en conjunt amb la resta de la ciutadania espanyola a través d'una votació tindria el mateix efecte i donaria la mateixa possibilitat de sortida de la situació en què ens trobem; igualment, qualsevol altra solució acordada entre els partits, per tant, per mitjà de la democràcia representativa que no significués una consulta directa als ciutadans, sempre que aquests partits consideressin que d'aquesta manera s'arribaria a un acord suficient i aquesta consideració probablement fos referendada pels ciutadans en la següent convocatòria electoral. Per tant, no crec que la situació actual hagi de descartar absolutament una sortida a través de la negociació entre partits i l'acord per una reforma ics o per una possibilitat, la que sigui, que porti a l'acord entre els partits.

Tinc, en canvi, més dubtes sobre algunes altres opcions que s'han plantejat, i, seguint amb el compromís de claredat a què jo mateix m'he obligat, voldria deixar-los clars. Qualsevol proposta de consulta que no compti amb l'autorització de l'Estat crec que no és acord amb el règim constitucional i, per tant, s'arrisca a ser considerada inconstitucional per les institucions corresponents, pel Tribunal Constitucional, i a ser qüestionada en la seva legitimitat. Tampoc l'opció d'unes eleccions plebiscitàries, de què s'ha parlat repetidament –i si volen després hi podem entrar més–, em sembla una opció jurídicament contemplable, en primer lloc perquè el concepte d'«elecció plebiscitària» jurídicament no existeix, és un pur compromís polític, i, sobretot, perquè els dubtes sobre el seu resultat són, al meu judici, enormes: és molt fàcil qüestionar unes eleccions plebiscitàries pel simple fet que probablement no tots els partits que hi concorrin els reconeixeran aquest caràcter, el reconeixement del valor de l'abstenció en unes eleccions plebiscitàries és francament difícil, i, per tant, em sembla una solució que s'allunya de qualsevol paradigma de claredat i de legitimitat que haurien d'estar presents en tot aquest procés.

En qualsevol cas, aquestes sortides, així com la declaració unilateral d'independència, són sortides que signifiquen, al meu judici, la sortida del dret, com a mí-

nim la sortida del dret constitucional i del dret intern. Crec que, com tot jurista, no he de magnificar aquesta opció; és perfectament possible en una situació determinada decidir actuar al marge del dret, i aquesta actuació de vegades té èxit; el que té, en qualsevol cas, són una sèrie de costos que crec que tots vostès coneixen i que cal valorar al prendre aquesta opció.

He parlat, en tot cas, de sortida del dret intern. No entraré, perquè no em considero especialment qualificat per fer-ho, a valorar el marc internacional sobre aquesta qüestió, que ha estat objecte de diverses exposicions en aquesta comissió, però sí que voldria recordar que qualsevol referència al dret internacional al marge del dret intern acaba normalment en una conclusió: és, des del punt de vista del dret internacional, correcte allò que la resta dels estats o dels membres de la comunitat internacional consideren correcte, i, per tant, ens deixa totalment en mans del reconeixement per part de tercers. Aquest reconeixement és molt més senzill quan s'ha actuat dins del marc del dret intern i per això tots els processos, i molt especialment el procés canadenc i el procés escocès dins de Gran Bretanya, s'han esforçat extraordinàriament per aconseguir aquest reconeixement intern, perquè són conscients que només des del reconeixement intern és fàcil obtenir després un reconeixement internacional.

Permetin-me, doncs, concloure amb un breu..., pràcticament no ja resum, sinó conclusió del que els he dit. Al meu judici, el dret a decidir no és, per tant, essencialment un dret, és una opció política –és una opció política– que està regulada dins de la Constitució i que exigeix un acord per aconseguir una consulta en el marc d'una comunitat autònoma. És una possibilitat política, doncs, que queda fonamentalment en mans de l'Estat, valorable políticament, impulsable políticament, però que queda en mans d'aquesta decisió política. I, en segon lloc, no significa «decidir» en el sentit d'extreure conseqüències jurídiques, sinó que significa manifestar una posició de la qual després se'n deduiran eventualment conseqüències jurídiques, que seran molt més elevades i molt més clares en la mesura que aquesta posició vingui d'un acord previ. Per tant, des d'aquest punt de vista explico el meu intent inicial o la meva voluntat inicial de parlar de consulta i de no referir-me directament a l'expressió de «dret a decidir».

Voldria acabar agraint-los de nou ara ja no només la invitació, sinó també la seva paciència a escoltar la meva intervenció, i, naturalment, posar-me a la seva disposició per qualsevol pregunta, dubte o discussió que tinguin a bé de plantejar.

Moltes gràcies.

La presidenta del Parlament

Doncs, al contrari, moltes gràcies, professor Eduard Roig, per la seva compareixença i per la intervenció que acaba de fer.

I ara obrim un torn de paraula amb els grups parlamentaris, començant pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, i té la paraula la diputada Gemma Calvet.

Gemma Calvet i Barot

Gràcies, presidenta. Abans d'iniciar les preguntes als dos ponents, volíem felicitar la presidenta per l'organització d'aquesta comissió, perquè és realment un plaer intel·lectual i jurídic poder tenir avui aquestes dues eminències jurídiques amb posicions tan diferents però tan ben argumentades des del punt de vista jurídic. I, per tant, crec que, en el moment en què vostè ha organitzat aquestes compareixences, ens ha permès desplegar al màxim el ventall d'argumentari des de les seves contradiccions però també des del sentit coherent en cadascuna.

Dit això, i a més reafirmant-nos en aquest moment històric del nostre país amb la transcendència d'aquesta comissió parlamentària i amb la transcendència dels treballs que estem desenvolupant en la Comissió del Dret a Decidir, fem valer la presència de persones internacionalment reconegudes com el senyor Turp, que ha vingut de molt lluny i a qui agraïm la seva presència aquí.

Monsieur Turp, c'est vraiment un plaisir de pouvoir vous écouter et aussi de comprendre la vision d'optimisme juridique que vous avez montrée ici, et aussi l'effort d'innovation, de création pour construire quelques itinéraires juridiques, à propos de notre situation historique et politique en ce moment. Vraiment votre schéma autour du droit à décider, votre expérience avec les deux consultations, ce sont des expériences pour nous qui nous apportent une lumière, mais d'un autre côté; je vais vous démontrer que notre contexte en tant que pays est tellement différent – tellement différent – qu'il faut faire un travail d'approche peut-être un peu différent, pour trouver la solution à notre moment, dans notre position envers une question de décision politique: l'acceptation ou non du droit de décider.

Pourquoi j'ai fait cette réflexion? Parce que..., après je me reporterai à l'autre intervention, mais pour nous c'est très important de souligner toujours que nous venons d'une dictature. Notre constitution, une constitution dans lequel une part des constitutionnalistes met en place le système d'interprétation juridique, de la possibilité de la consultation, du referendum, a été élaboré dans un contexte de transition démocratique après de nombreuses années de situation très dure de dictature franquiste. C'est pour ça que c'est très important de souligner que devant nous il y a un état qui n'a pas de tradition démocratique consolidée et dont dépend l'organisation territoriale. On touche un tabou: un tabou juridique, un tabou politique.

C'est pour ça que je vais vous demander quelle lumière peut venir du droit, quand notre loi, comme l'a dit le professeur Roig, peut être interprétée de manière tellement restrictive.

Notre histoire, comme pays en Catalogne, a démontré la fragilité de la capacité de négociation de l'autre part. Il y avait beaucoup d'essais, il y avait beaucoup d'épisodes d'histoires précédentes, qui a essayé de trouver le schéma pour négocier, mais qui jamais n'a réussi.

Maintenant, nous avons un autre instrument très potentiel, c'est la démocratie – c'est la démocratie –. C'est très important pour nous votre conception juridique du mandat à partir de la souveraineté populaire, le mandat démocratique. C'est pour ça que pour nous est très importante votre contribution, et nous vous en remercions d'être ici, et nous vous demandons de continuer à nous aider à débrouiller au maximum le droit de la conception d'ouverture des lumières de la tradition démocratique et pas les traditions strictement juridiques.

(Traducció.)

Senyor Turp, realment és un plaer poder-lo escoltar i comprendre també la visió d'optimisme jurídic que ha mostrat aquí, i també l'esforç d'innovació i de creació per construir alguns itineraris jurídics, amb relació a la nostra situació històrica i política en aquest moment. Realment, el seu esquema sobre el dret a decidir; la seva experiència amb les dues consultes són experiències que ens aporten una llum, però, d'una altra banda; li demostraré que el nostre context, com a país, és diferent, tan diferent que cal fer-hi una tasca d'aproximació potser una mica diferent, per trobar la solució al nostre moment, a la nostra posició envers una qüestió de decisió política: l'acceptació o no del dret a decidir.

Per què he fet aquesta reflexió? Perquè..., després em remetre a l'altra intervenció, però per nosaltres és molt important sempre recordar que venim d'una dictadura. La nostra Constitució, una constitució en la qual una part dels constitucionalistes aplica el sistema d'interpretació jurídica, de la possibilitat de la consulta, del referèndum, s'ha elaborat en un context de transició democràtica després de molts anys d'una situació molt dura de dictadura franquista. Per aquest motiu, és molt important destacar que davant nostre hi ha un estat que no té cap tradició democràtica consolidada i del qual depèn l'organització territorial. Es toca un tabú: un tabú jurídic, un tabú polític.

Per aquest motiu, li vull preguntar quina llum pot venir del dret, quan la nostra llei, tal com ha dit el professor Roig, es pot interpretar de manera lleugerament restrictiva.

La nostra història com a país a Catalunya ha demostrat la fragilitat de la capacitat de negociació de l'altra part. Hi ha hagut molts assaigs, hi ha hagut molts episodis d'històries anteriors que han intentat trobar l'esquema per negociar, però mai no han tingut èxit.

Ara tenim un altre instrument amb molt potencial, que és la democràcia –és la democràcia. Per nosaltres, és molt important la seva concepció jurídica del mandat a partir de la sobirania popular; el mandat democràtic. Per aquest motiu, és molt important per nosaltres la seva contribució, i li agraim que sigui aquí i li demanem que ens continuï ajudant aclarir al màxim el dret de la concepció d'obertura de les llums de la tradició democràtica i les tradicions estrictament jurídiques.

Senyor Roig, gràcies per la seva intervenció i gràcies especialment per la coherència del seu argumentari, que en molts casos hi ha expressat una posició molt

lliure –molt lliure–, perquè en determinades posicions vostè no ha seguit cap full de ruta dels que aquests dies estan sorgint en les diverses posicions polítiques, sinó que realment ha fet possible, per exemple, defensar que la qüestió ha de girar entorn de la independència i, per tant, sobre aquest projecte polític. Però també com a constitucionalista vostè ha optat per una interpretació restrictiva, si em permet dir-ho així, en comparació amb d'altres constitucionalistes, que segurament vostè també respecta molt, com el senyor Roca Junyent, com el Collectiu Praga, com la catedràtica Mercè Barceló, que han defensat que la Constitució espanyola permet perfectament exercir aquest dret a decidir en el nostre moment.

Jo vaig tenir un professor de dret que em deia –en castellà, perquè aleshores s'estudiava en castellà–: «La ley es lo que dice el rey, el derecho es lo que está bien hecho.» I en alguns moments de la seva intervenció he viscut aquest element de confusió sobre què és dret i què és llei. Si ens limita una llei, com trobar llum en el dret per superar aquestes normes, si és que és així? Si no ens limita el dret, per què no trobar solucions jurídiques per fer front a aquesta realitat democràtica que emana del poble, que a més a més és punyent perquè condueix la política, en part, a un camí amb difícil sortida?

Entre altres concepcions, la concepció de la «negociació» en dret es posa de manifest quan hi ha una voluntat entre les dues parts de negociar i, com he dit anteriorment, nosaltres ens trobem en un moment en què no hi ha capacitat de negociació.

El «dret a decidir» per nosaltres sí que existeix, i és una afirmació, una afirmació jurídica, i jo la hi respecto, té tota legitimitat d'afirmar-la, no és l'únic que ho ha fet, però entenem que segurament per les dones, quan no hi havia el dret a vot, el dret a vot no s'entenia com un dret universal, era un dret masculí, i, en canvi, existia el dret a vot per a les dones. Es podia afirmar aleshores que no hi havia dret a vot per a les dones perquè no estava reconegut aquest dret? Quan es va abolir l'esclavatge amb el president Lincoln, als Estats Units, l'únic que es va fer va ser l'evolució de l'esclavatge; en canvi, no es van aconseguir aquells dies els drets civils inherents a la condició de persona jurídica, no un individu lliure: va haver-hi una altra fase jurídica d'implementació d'aquests drets.

És per això que, introduint aquests matisos, potser massa llunyans en el temps i en la geografia però per mi interessants des del punt de vista jurídic, li puc fer repensar si pot reconsiderar aquesta afirmació tan taxativa, la que el dret a decidir no existeix, vinculat sobretot a l'argumentari que també aportava sobre la interpretació dels textos internacionals, que, precisament, vinculen a la Constitució espanyola en la seva interpretació jurídica i en la seva adequació als contextos per interpretació segons els criteris del Codi civil. I, per tant, entenem que al cosmos jurídic de l'Estat espanyol la visió holística del dret de l'Estat espanyol ens permet perfectament incorporar aquests tractats internacionals, aquesta evolució en el dret a l'autodeterminació reconduït cap al dret a decidir dels pobles quan aquests pobles reuneixen uns elements i

uns requisits que ho fan possible, i, a més a més, també, una exigència democràtica que s'ha manifestat a través de la sobirania popular.

Gràcies.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies. A continuació, en nom del Grup Socialista, té la paraula el diputat senyor Ferran Pedret.

Ferran Pedret i Santos

Gràcies, presidenta.

Monsieur Turp, je vais vous remercier en représentation du Parti des socialistes de la Catalogne, votre exposé et votre présence ici aujourd'hui.

Peut-être que vous le savez mais nous considérons la solution Canada-Québec, ou la solution Royaume-Uni-Écosse comme des solutions souhaitables et aussi comme des solutions à traduire, à transposer ici à la réalité catalane.

Ça me ferait plaisir de continuer mon exposé et vous poser mes questions en français, mais je vais continuer en catalan pour économiser du temps, si vous me le permettez... (*Veus de fons.*) Merci.

(Traducció.)

Senyor Turp, en representació del Partit dels Socialistes de Catalunya, li vull donar les gràcies per la seva exposició i presència aquí avui.

Potser ja ho sap, però considerem la solució Canadà-Quebec o la solució Regne Unit - Escòcia solucions desitjables i també solucions a reproduir, a transposar aquí, a la realitat catalana.

M'agradaria continuar l'exposició i fer-li les preguntes en francès, però continuaré en català per estalviar temps, si m'ho permet... (Veus de fons.) Gràcies.

Com deia, continuo en català per fer la sèrie de consideracions i de preguntes que crec oportunes en el context, tot agraint d'entrada la vehemència i l'entusiasme del senyor Turp, i la claredat i consistència, també, del senyor Roig.

Mirin, podem estar, com hem fet al llarg de les sessions d'aquestes comissions, en un debat certament interessant des del punt de vista jurídic, entre el jusnaturalisme i el juspositivisme, que és una de les coses que, sense dir-ho explícitament, hem estat fent al llarg de diverses d'aquestes sessions. Jo, que considero aquest debat interessantíssim però que també em considero una mena de juspositivista heterodox, és a dir, que considero que el dret que existeix és el dret positiu, tot i que aquest no es pot abstrure de determinades orientacions filosòficoètiques, per dir-ho així, doncs, considero que, per la situació catalana, per la urgència de la situació que es viu a Catalunya, hauríem d'anar poder apuntant cap a solucions orientades a un cert pragmatisme, amb la saviesa que elogiava el senyor Turp de la resolució del Tribunal Suprem del Canadà. Perquè les disquisicions teòriques sobre l'existència o no d'un dret a decidir formulat com a tal i formu-

lat amb independència al dret a la lliure determinació dels pobles és quelcom que ens ha ocupat molt de temps, però és, segurament, improductiu a l'hora de solucionar realment la situació que tenim a Catalunya, perquè amb les eines del nostre ordenament jurídic ja n'hi ha de suficient per abordar la situació en què ens trobem, i, en l'opinió del nostre grup, tot es redueix, lamentablement, a una qüestió de voluntat política.

Perquè, mirin, podria jo aquí exposar-los la meua elaboració sobre per què els catalans i les catalanes hem de poder pronunciar-nos sobre el nostre futur polític, que tindria quelcom a veure amb la distinció que fa bona part de la doctrina entre el dret a l'autodeterminació en la seva vessant externa i exercida puntualment davant un estat, del que s'exerceix, aquest dret a la lliure determinació, i la vessant, diguem-ne, interna que s'exerceix contínuament tant en el moment constituent com en cadascuna de les decisions polítiques transcendents que es prenen en el si d'un estat ja constituït, però això segurament no ajudaria massa a orientar el debat. La qüestió és que la representació dels ciutadans i les ciutadanes de Catalunya ha manifestat de manera molt clara que vol que els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya es puguin expressar col·lectivament sobre el seu futur polític també col·lectiu, i això és al que cal donar sortida; per tant, bàsicament, en base al principi democràtic, també al principi federal a què fa referència el Tribunal Suprem del Canadà i, per tant, no és estrictament necessari aduir qüestions relacionades amb la sobirania dels pobles.

D'altra banda, senyor Turp, nosaltres vivim en un continent, l'uropeu, on les nacions es compten en major nombre que els estats, com és obvi, i on la distribució territorial de les persones amb identitats nacionals diferents fa difícil que totes i cadascuna d'aquestes nacions facin sorgir un estat propi i independent.

Per tant, diguem-ne, fetes aquestes consideracions inicials, el que voldríem plantejar és una sèrie de qüestions. En primer lloc, comparteixen amb mi el parer –com a juristes, els ho pregunto– que un no es pot carregar de raons en un procés específicament dissenyat per carregar-se de raons? És a dir, no faltaria això al principi de la bona fe negociadora, si es vol, per parlar amb termes més propers, o de la bona fe, el que el dret internacional coneix com a «bona fe»? Perquè a un li fa la sensació que estem en un procés que no està dissenyat per apropar les urnes als ciutadans, sinó per apropar el moment de la decisió unilateral de part dels catalans i les catalanes.

En segon lloc, s'ha comentat ja en part, però per què s'imposa la regla de l'acord? És a dir, nosaltres hem estat com a socialistes fortament criticats pel fet d'haver dit des del principi quelcom que després el senyor Mas, el president Mas, va plantejar, també, que és que una consulta havia de ser acordada i, per tant, comptar amb un marc legal, i que, si no, probablement al que hauríem d'anar és a unes eleccions que dirimissin més clarament aquest afer. I hem estat criticats perquè es deia que era una qüestió de subordinació. I nosaltres hem insistit molt que es tracta sobretot d'una qüestió de garanties que el procés sigui reconegut com a lícit, com a legítim, per tots els subjectes cridats a par-

ticpar-hi, o almenys per una amplíssima majoria dels subjectes cridats a participar-hi, que és una, en principi, de la més elemental prudència quan es pregunta per qüestions tan sensibles com les que s'han preguntat. (*Sona el senyal acústic que indica que s'ha exhaurit el temps d'intervenció.*) No sé si és que se m'ha esgotat el temps... (*Pausa.*) Sí? (*Pausa.*) Doncs, demano la indulgència de la Presidència, perquè les intervencions han estat molt denses i caldria fer algunes preguntes més.

En segon lloc, dins encara de la qüestió de l'acord, quines són les alternatives a la manca d'acord? És a dir, la possibilitat de celebrar una consulta sense un acord, sense un marc legal que la reguli d'entrada, reuniria els requisits marcats pels estàndards internacionals en processos electorals? Quins instruments jurídics podrien emprar-se per fer valdre qualsevol hipotètic resultat a la part del cos electoral que no reconegué legitimitat al procés? Quina opinió els mereix una declaració unilateral d'independència?, més enllà de l'opinió consultiva de l'acord internacional de justícia sobre el cas de Kosovo, que expressament manifesta, en el mateix text de l'opinió consultiva, que no es pronuncia respecte de l'existència d'un dret a autodeterminació respecte a un estat ja constituït i que reconegui a tots els ciutadans d'aquell estat la possibilitat de participar en el govern comú, que ho diu expressament, que no es manifesta sobre això.

I, per últim, perquè em deixaria moltes coses però no sé si tindrem oportunitat d'un segon torn, respecte a la qüestió de la claredat de la pregunta, que n'hi ha hagut alguna manifestació i nosaltres voldríem insistir-hi. A nosaltres ens sembla que una pregunta clara i inclusiva a la vegada no pot ser –no pot ser–: o compleix un requisit o compleix l'altre, i, en aquest sentit, ens sembla que el debat a què estem assistint aquests dies és, diguem-ne..., bé, per no qualificar-ho d'altra manera, és molt revelador d'algunes circumstàncies de la política catalana. A nosaltres ens sembla que no té sentit una pregunta eufemística, el que té sentit és una pregunta que dirimeixi clarament què és el que els catalans i les catalanes volen. No tindria sentit haver recorregut tot aquest camí, amb un cost polític i social que crec que és evident, per acabar sense saber què és el que els catalans i les catalanes volen. Un estat sobirà és també l'Estat de Jalisco, és també l'Estat de Baviera; un estat lliure és també l'Estat de Puerto Rico, és també l'Estat de Guanajuato, és també l'Estat de Wisconsin. Un estat independent? Això és quelcom una mica més clar, encara que estigui en discussió la sobirania dels estats nació en les últimes dècades.

Bé, ho deixo aquí perquè he esgotat el temps, però no he esgotat ni molt menys les qüestions que els volia plantejar, i espero que tinguem ocasió de seguir-ne parlant.

Gràcies.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies. A continuació té la paraula, en nom d'Iniciativa per Catalunya Verds - Esquerra Unida i Alternativa, el diputat Jaume Bosch.

Jaume Bosch i Mestres

Gràcies, presidenta. En primer lloc agrair al professor Turp la seva intervenció, en nom del Grup d'Iniciativa per Catalunya Verds, que, per ubicar-lo, forma part del Partit Verd Europeu.

Per també situar el que passa a l'Estat espanyol i a Catalunya, m'agradaria comentar que vostè ha començat la seva intervenció citant precisament Mandela, un punt de referència, i, perquè vegi quina és la situació que vivim, avui el president de l'Estat espanyol, el senyor Rajoy, ha utilitzat de forma indigna i de forma inacceptable el record de Mandela per dir que Catalunya no té dret a decidir. Fixi's en quina situació ens trobem en aquests moments.

També li vull agrair que vostè hagi utilitzat de forma normal el tema del dret a decidir, el dret a l'autodeterminació, perquè és freqüent en la situació de l'Estat espanyol que se'ns digui que el dret a decidir no existeix o que el dret d'autodeterminació no és aplicable perquè només és aplicable a realitats colonials. Vostè ha utilitzat els conceptes, els ha valorat, i ha explicat que podrien ser aplicables, lògicament, a Catalunya, tot depèn, i em sembla que hi anem donant voltes, aquí, cada vegada més, d'un tema de voluntat política.

El senyor Rajoy aquests dies ha dit que no pot, ni vol, que Catalunya voti. En realitat no és així, en realitat és que no vol que Catalunya voti i, com que no vol que Catalunya voti, diu que no pot, però en realitat el tema clau és que no té voluntat política, el senyor Rajoy, que Catalunya pugui votar.

Ha dit vostè dos elements que m'agradaria destacar. Un, ha citat el tribunal del Canadà quan va dir que el rebuig de l'ordre constitucional existent per part d'una majoria de la població del Quebec confereix legitimitat a les reivindicacions secessionistes, no? A mi em sembla que és un tema que ens ha de fer reflexionar aquí, és a dir..., perquè és la situació en què ens trobem. Alguns dels partits que vam col·laborar a fer la Constitució de 1978 avui no ens hi sentim reconeguts perquè ens sentim expulsats d'aquella Constitució i, per tant, tenim la sensació que, si avui a Catalunya es fes un referèndum sobre la Constitució del 1978, que llavors en el seu moment va tenir un suport aclaparador, en aquests moments tenim la sensació que hi hauria un no també aclaparador perquè se'ns ha expulsat de la Constitució. I, en aquest sentit, m'ha agradat que vostè cités aquesta frase del rebuig de l'ordre constitucional que confereix legitimitat a les reivindicacions secessionistes i fins i tot que ho hagi fet en aplicació dels principis del federalisme, com diu el tribunal del Canadà.

Un segon element que també m'interessa destacar, i en què també li demano si vol estendre-s'hi, és el tema del moment del referèndum com un element en què després ve una negociació; és a dir, el referèndum no és el final de res, és el moment fonamental d'un procés que l'endemà ha de continuar. I per això jo crec que és important que en aquests moments aquest punt, que no és el punt final, sinó el punt fonamental d'un procés, pugui recollir el màxim de suports possibles per a aquesta possible negociació amb l'Estat.

Ara, vostè ha explicat una cosa molt clara que ens diferencia, entre el Quebec i Catalunya, i que ens fa enveja: vostè ha parlat que, en la votació recent del 23 d'octubre del 2013, 114 vots, «sí»; 0 vots, «no», 0 vots, «abstenció». Ja ens agradaria, a nosaltres, tenir una situació com aquesta. Ja sé que és impossible la unanimitat, però sí apropar-nos a una majoria al més àmplia possible per tal de poder tenir força per exigir el dret a decidir.

Clar, vostè ens ha recordat, com ja coneixíem en aquesta comissió, les preguntes dels referèndums del Quebec; això ens demostra que hi ha situacions diverses en estats similars al nostre, en què, per exemple, en el cas d'Escòcia és una pregunta simple i clara; en el cas del Quebec, són dues preguntes molt més complexes. Però en tot cas jo penso que l'important és aconseguir el dret a decidir, perquè el simple fet de votar –al Quebec, a Escòcia, a Catalunya– suposa el fet de reconeixement de la sobirania del poble català. I, segurament, aquest és el motiu pel qual el Govern del PP ni tampoc l'altre gran partit de l'oposició a Espanya, el PSOE, ens volen deixar votar. Per tant, molt agraït per totes aquestes reflexions, que crec que ens són de moltíssima utilitat.

Al senyor Roig, dos comentaris, li volia fer. Un és que vostè ha començat i ha sustentat una mica la seva intervenció en una visió que és que la manca d'acord entre les forces polítiques amb relació a la independència porta a buscar que la gent hi doni la sortida; més o menys ha vingut a dir això. Jo crec que això és clarament una interpretació política, no una interpretació jurídica, perquè jo crec que, com a part d'una força política que creu en el dret a decidir, nosaltres no entenem que el poble de Catalunya hagi de donar la solució que no troben les forces polítiques, sinó que el poble de Catalunya ha de votar per principi democràtic i perquè Catalunya és una nació, i que aquests dos principis junts són els que formen que, encara que tots els grups polítics d'aquí estiguéssim d'acord en la possible solució, seria imprescindible que el poble votés, que no n'hi ha prou que els grups parlamentaris puguin, d'alguna manera, posar-se d'acord en una sortida.

I, després, l'altre aspecte que voldria destacar és que, clar, des del punt de vista jurídic no el puc atacar; és a dir, vostè diu: «L'autorització de l'Estat per a un referèndum és indiscutible.» És evident, és el marc legal que existeix, però, clar, el problema és que és un argument jurídic que ens porta a un problema polític. És a dir, podria fer-se el referèndum però ni el PP ni el PSOE volen fer-lo, i, per tant, això és un dret de veto –diguem-ne com vulguem– davant d'una reivindicació que fa el Parlament de Catalunya. Per tant, jo crec que el tema no és dir que amb més esforç per explicar-nos seria més fàcil trobar-hi la solució, perquè la manca de voluntat política és evident, perquè no ens reconeixen com a nació ni el PP ni el PSOE i, per tant, es fa molt difícil trobar-hi l'acord quan et neguen que tu tinguis un dret i, per tant, per molt que ens esforcem a explicar-ho, la solució no arriba. Llavors jo crec que el fet que es neguin tant el PP com el PSOE a acceptar que Catalunya pugui votar al que ens porta és a

incrementar el rebuig a l'ordre constitucional que ens impedeix decidir, tornant una mica al que dèiem amb el senyor Turp; és a dir, a Catalunya ja hi ha un rebuig a l'ordre constitucional en aquests moments que es veu incrementat cada vegada que el PP i el PSOE ens diuen que no podem votar. I, en tot cas, el que ja és la paradoxa del tot –i això és una referència més d'actualitat– és que algú com el senyor Balmón, que ens nega el dret a decidir, ens recomani una pregunta clara sobre la independència, això ja em sembla una paradoxa incomprendible o massa comprensible.

La presidenta del Parlament

Té la paraula, en nom de la Candidatura d'Unitat Popular, el diputat senyor Quim Arrufat.

Quim Arrufat Ibáñez

Gràcies. Bienvenue Monsieur Turp, je suis content de vous revoir dans ce cadre ici, dans le Parlement catalan et dans le cadre du débat que l'on tient en ce moment-ci, cette année qui est assurément intéressant.

En tous les cas, je suis arrivé un peu en retard, j'arrive toujours en retard le mardi dans cette commission, parce que j'ai ma conférence de presse hebdomadaire, justement à 4h, mais en tous cas j'ai votre document, je crois – et tous mes amis vont en convenir avec moi – qu'on a ici le document, la collection de textes juridiques la plus intéressante qu'on a reçus, parmi toutes les interventions qu'on a eues dans cette commission. Qui nous clarifie beaucoup de ce que l'on parle quand on parle dans le droit international du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, du droit des peuples... de ce que l'on nommait, je crois plutôt dans une époque antérieure, le droit à l'auto-détermination, et que l'on a renommé ici le droit de décider du peuple catalan, parce qu'on fonde ce droit-ci sur le principe démocratique des citoyens à décider leur avenir collectif.

Vous avez clarifié aussi d'une façon exemplaire, je dirais..., parce que moi personnellement, j'ai toujours la difficulté à exprimer ce que vous avez exprimé en effaçant la dualité des significations entre le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, et l'intégrité territoriale des États. Ce qui est un doute très répandu dans les argumentations juridiques au niveau national ici, au niveau international. Quand on parle des droits des Catalans, des droits des Basques, des droits des Québécois à l'indépendance, à l'auto-détermination, on nous dit toujours c'est vrai, dans certaines déclarations internationales on a reconnu le droit des peuples à l'auto-détermination mais toujours à côté du droit des États à l'intégrité territoriale, ce qui fait quand même qu'un principe efface l'autre. C'est pour cela que c'est doublement clarifié dans votre intervention.

Mais vous savez en tous cas qu'ici en Catalogne, vous connaissez bien le cas des Catalans, la question n'est pas une question juridique, mais une question politique, de négociation politique mais surtout d'absence de cette négociation. Si devant, en fait, une volonté populaire exprimée, plusieurs fois, exprimée d'une

façon majoritaire, l'État ne répond pas avec un processus de négociation, avec une négociation, on est en train de parler à mon avis d'une imposition, du nul respect de cet État au droit démocratique d'une, on dira d'une minorité, d'une partie minoritaire mais collective de sa population, ça c'est très connu, en fait ça se dit imposition, ça se dit absence de démocratie, c'est une question politique parce que le droit..., on fait taire la politique et ils sont en train de l'utiliser de nier notre droit à décider.

Il y avait un poète espagnol qui disait – en fait il était basque mais il écrivait en espagnol –, par rapport à la Guerre civile, à l'imposition fasciste qui est née avec un coup d'État: « Vous avez la raison de la force, mais nous avons la force de la raison ». Je ne sais pas si on peut faire un rapport en changeant quelques paroles, mais ils ont la force de la loi, et ça signifie maintenant la loi de la force aussi, ce qu'ils sont en train d'utiliser.

En tous cas, merci pour votre intervention, merci beaucoup pour ce document, et pour ce que vous nous avez raconté.

(Traducció.)

Benvingut, senyor Turp. M'alegro de tornar-lo a veure en aquest marc, al Parlament català, i en el marc del debat que tenim en aquest moment, enguany, que sens dubte és interessant.

En qualsevol cas, he arribat una mica tard; els dimarts sempre arribo tard a aquesta comissió perquè tinc la meva conferència de premsa setmanal precisament a les quatre, però, en qualsevol cas, tinc el seu document, i crec –i tots els meus amics ho deuen convenir amb mi– que aquí tenim el document, la col·lecció de textos jurídics més interessant que hem rebut entre totes les intervencions que hem tingut en aquesta comissió, que ens aclareix molt de què es parla quan es parla, en el dret internacional, del dret dels pobles a l'autodeterminació, del dret dels pobles..., del que un anomenava, crec que sobretot en l'època anterior, el «dret a l'autodeterminació», i que s'ha rebatejat aquí com «el dret a decidir del poble català», perquè aquest dret es basa en el principi democràtic dels ciutadans a decidir el seu futur col·lectiu.

També ha aclarit de forma exemplar, em sembla..., perquè jo, personalment, sempre he tingut dificultats per expressar el que ha expressat esborrant la dualitat dels significats entre el dret dels pobles a l'autodeterminació i la integritat territorial dels estats, cosa que és un dubte molt estès en les argumentacions jurídiques a nivell nacional, a nivell internacional. Quan es parla dels drets dels catalans, dels drets dels bascos, dels drets dels quebequesos a la independència, a l'autodeterminació, sempre se'ns diu que és cert, en algunes declaracions internacionals s'ha reconegut el dret dels pobles a l'autodeterminació però sempre al costat del dret dels estats a la integritat territorial, cosa que fa, si més no, que un principi esborri l'altre. Per aquest motiu, està doblement aclarit en la seva intervenció.

En tot cas, ja sap que aquí a Catalunya –coneix bé el cas dels catalans– la qüestió no és una qüestió jurídica, sinó una qüestió política, de negociació política, però,

sobretot, de manca d'aquesta negociació. Si davant, de fet, d'una voluntat popular expressada diverses vegades, expressada de forma majoritària, l'estat no respon amb un procés de negociació, amb una negociació, a parer meu, parlem d'una imposició, del respecte nul d'aquest estat pel dret democràtic d'una..., es parlarà d'una minoria, d'una part minoritària però col·lectiva de la seva població, això és ben conegut, de fet, això s'anomena imposició, s'anomena manca de democràcia, és una qüestió política perquè el dret..., es fa callar la política i la utilitzen per negar-nos el dret a decidir.

Hi havia un poeta espanyol que deia –de fet, era basc però escrivia en espanyol–, amb relació a la Guerra Civil, a la imposició feixista que va néixer amb un cop d'estat: «Teniu la raó de la força, però tenim la força de la raó.» No sé si s'hi pot fer una relació canviant-ne algunes paraules, però tenen la força de la llei i això ara significa també la llei de la força, que ara utilitzen.

En qualsevol cas, gràcies per la seva intervenció. Moltes gràcies per aquest document i pel que ens ha explicat.

Al senyor Roig, també molt agrairt per les reflexions diferents que ha fet –ja s'ha dit–, en una línia argumentativa que no havíem escoltat fins ara. M'han sorprès diferents reflexions que justament no havíem contemplat: «La consulta podria ser inconstitucional fins i tot si la convoqués l'Estat», si no es fessin determinades..., no?, podria ser... És una qüestió que no havíem contemplat.

La mateixa reflexió que ja li han repetit alguns altres grups: que no preguntar sobre la independència és no preguntar sobre la qüestió que està sobre la taula i que, en tot cas, solucionaria o sembla la solució política proposada per solucionar justament els problemes que estan a l'origen –el bloqueig institucional, el malestar social o etcètera– i que, per tant, seria un error no preguntar sense eufemismes, clarament, sobre la independència. Li agrairim, per tant, també la claredat en aquesta formulació.

«Caldria no innovar gaire en el règim electoral de la consulta.» D'acord. El que passa, que demanar-ho en el marc de l'Estat espanyol i amb la tradició de referèndums que té o de gaires no-referèndums i de molt poca tradició democràtica en el sentit cronològic..., però també en el sentit de contingut, eh?, diguéssim que no és un estat que es caracteritza per cridar a consultes la seva població cada dos per tres, ni per haver desplegat un règim democràtic, doncs, multidimensional amb moltes vies de decisió popular, etcètera, no? És més, els dos últims referèndums que s'han celebrat a l'Estat espanyol i, en concret, a Catalunya, el de l'Estatut i el del tractat pel qual s'estableix una constitució europea –recordeu que ens en van enviar els textos en valencià–, han estat dos referèndums els resultats dels quals l'Estat, diguéssim, per dir-ho molt clarament, s'ha passat pel forro, o sigui, cap de les dues coses que es van votar no existeixen.

Aquí hi ha molts problemes per convocar referèndums, en aquest Estat –molts–, no? Sembla que sigui un sacrilegi, els que es convoquen, i el resultat que en surt no es compleix: no existeix l'Estatut que es va vo-

tar –no existeix–, tal qual es va votar no hi és, és un altre text, però no existeix tampoc el tractat pel qual s'estableix una constitució europea –no existeix–, hi ha un tractat de Lisboa, que és una altra cosa. (*Sona el senyal acústic que indica que s'ha exhaurit el temps d'intervenció.*) Per tant, el respecte pels referèndums en aquest país, diguéssim... Es fa difícil no innovar a l'hora de bastir règims electorals –estic acabant ja, em queda una reflexió més–; entenc, però, perfectament el que diu, el que passa, que els antecedents són molt pocs com per poder-nos basar en una seqüència històrica igual de règims electorals, diguéssim, o de règims de consulta que ara es poguessin simplement..., poguéssim tenir un nou capítol, simplement, no?

«El dret internacional és el que diuen els estats de la comunitat internacional que és», no? Una mica, el dret internacional el fan..., no? Ha dit: «En absència de..., al final, són el que els estats diuen, és el que acaba sent dret internacional», més enllà del dret intern de cadascun dels estats. Bé, doncs, potser justament tot plegat s'acaba solucionant buscant l'acord majoritari fora de l'Estat espanyol d'aquests estats, és la porta que queda oberta davant del no-moviment, no-negociació, que deia abans en francès, d'un Estat que nega aquest dret.

I, finalment, justament, ara que dic «dret», el dret de decidir no és un dret, és una opció política; no sóc gaire contrari a aquesta posició, en el sentit que té molt d'opció política, però, òbviament, les opcions polítiques es categoritzen entre bones i dolentes, perquè són subjectives, no? Si no hi ha..., pot ser bo per a una població, dolent per a una altra, el problema és no deixar que es decideixi què és bo o què és dolent per a la població, i ja no es categoritza entre bo i dolent, sinó entre just i injust. No deixar que una població decideixi què és bo o dolent per a ella, quina opció política és bona o dolenta per a ella, en tot cas, la valoració a què remet no és entre bo i dolent sinó entre just i injust, i just i injust és d'allò que s'ocupa el dret. Per tant, jo entenc, crec entendre per què diu que no és un dret sinó una opció política, però per poques voltes que hi doni remet a una qüestió purament de dret, també.

Moltes gràcies.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies. I finalment té la paraula, en nom del Grup Parlamentari de Convergència i Unió, el diputat Toni Font.

Antoni Font Renom

Moltes gràcies, professors Turp i Roig. Des de Convergència i Unió hem repetit en altres sessions que sentim una sana enveja pel sentiment democràtic de tots els actors polítics tant del Quebec com d'Escòcia, i, òbviament, tant d'Anglaterra com del Canadà, actors que, defensin el que defensin, segueixen les dues premisses bàsiques que han de guiar i han de permetre que la consulta de Catalunya sigui possible, i que en aquesta comissió també tenim la voluntat de seguir aquest binomi indestruïble entre legalitat i diàleg, de diàleg i també, si és possible, d'acord.

Ara bé, el diàleg necessita voluntat política, i ara per ara no existeix, no existeix ni per part del Govern espanyol ni tan sols per posar en comú les discrepàncies de les diferents forces polítiques que estem en aquest Parlament. Com bé saben, en aquesta comissió d'estudi, i ho hem repetit en una i altra ocasió, no hi participen totes les forces polítiques representades en aquest Parlament: dues forces, dues importants forces polítiques van decidir no participar de la Comissió d'Estudi del Dret a Decidir.

A la darrera compareixença, ara farà quinze dies, el professor Arbós deia: «Que ningú doni a la Constitució les culpes que no té, que al capdavall és un tema de voluntat i d'acords polítics i no de voluntat legal.» Professor Roig, ahir mateix en una llarga entrevista el president Rajoy deia que no pot autoritzar un referèndum a Catalunya com ha fet el Govern britànic a Escòcia i que, en tot cas, tampoc el voldria fer, i ho argumentava dient que per la senzilla raó que la sobirania nacional corresponia al poble espanyol, segons la Constitució, i continuava dient que, sense una reforma de la Constitució, no es podia plantejar un referèndum com el que se celebrarà a Escòcia.

Vostè en la seva intervenció ens ha parlat, i a bastament, d'autorització de l'Estat, de l'acord, que l'acord és la clau i que cal convèncer l'Estat. Davant de posicionaments com els que posa de manifest el Govern espanyol, de quina manera creu vostè que es pot arribar a cap acord?, perquè sembla que estiguem picant contra una paret.

Professor Turp, amb relació a les dues preguntes que tenim en el projector, vostè creu que la claredat de la pregunta va tenir res a veure en el resultat dels dos referèndums al Quebec?

Moltes gràcies.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies a tots els diputats i diputades. I ara toca al professor Turp i al professor Eduard Roig ordenar i reordenar les preguntes, les múltiples preguntes que els han fet, i sí que els prego que contestin en la mesura del que creguin més oportú. S'ho reparteixen com vulguin, perquè..., com els vagi millor.

Eduard Roig Molés

Moltes gràcies. Intentaré contestar a algunes de les preguntes, no seguint l'ordre en què han estat plantejades, sinó intentant seguir un ordre més vinculat a alguns dels temes. Si m'ho permeten, començaré pel que em sembla el tema nuclear que estan plantejant diversos de vostès, que és: «Escolti, l'acord és impossible; aleshores, quina sortida em proposa vostè quan l'acord és impossible?» El primer que els diré és que la frase «l'acord és impossible» és una frase que no és meva, és a dir, jo no crec que l'acord sigui impossible, i crec que és difícil afirmar que l'acord és impossible quan un fa..., posin-hi vostès la xifra de mesos que vulguin, però serà de mesos, que intenta aquest acord. Els acords en termes polítics i en termes cons-

titucionals normalment passen per diversos governs, s'intenten amb diverses majories i s'arriben a acords.

Si m'ho permeten, fa uns quants mesos, simplement fa uns quants mesos, un d'aquests dos partits nacionals de què vostès parlen, el Partit Socialista, no era massa entusiasta de la idea d'una reforma constitucional, i hi havia veus dins del Partit Socialista que no volien parlar de la reforma constitucional. Avui dia, el Partit Socialista defensa formalment una reforma constitucional; han passat mesos. Crec que no fa falta que els parli de canvis de posició d'un govern, i m'és igual el seu color, sincerament, al llarg de dos anys. Per tant, si el que em pregunten és si jo crec que s'ha fet un esforç suficient per considerar que l'acord és impossible, els diré que la meua opinió –naturalment política, perquè aquest no és un marc jurídicament rellevant–, de moment, excepte el que diré després, la meua opinió és que no, que hi ha molt marge per a l'acord i que hi ha molts moments per intentar-lo. I que l'acord en altres països, com pot ser el cas escocès o com pot ser el cas canadenc en el seu moment i a través d'altres elements, depèn de moltes coses, essencialment depèn de l'evolució de les majories electorals en els governs federals o en els governs d'alt nivell estatal. Per tant, aquest és un element que cal tenir en compte.

Els deia que això té alguna conseqüència jurídica. Per què? Perquè si l'acord és impossible, efectivament aleshores és quan entra en joc un element sobre el qual també els dic que no sóc un expert, que és la remissió a «prescindim del dret nacional, perquè el dret nacional ens porta a un punt sense sortida, i operem sense el dret, operem per la força dels fets o operem per empara amb el dret internacional, si és que arribem a la conclusió que aquest dret internacional ens empara», qüestió relativament discutida en cada cas. Per fer aquest pas sí que és rellevant també, des del punt de vista del dret internacional, que s'hagi fet un autèntic esforç d'acord, no perquè no hagi estat sincer, quan dic «autèntic» no vull dir que no sigui sincer, l'esforç d'acord, vull dir que hagi estat suficientment intens, que s'hagi intentat al llarg del temps i que realment l'acord en el marc nacional sigui impossible. Per tant, quan un es planteja en l'horitzó anar al marc internacional crec, políticament i jurídicament, que faria bé d'haver esmerçat una gran quantitat de temps a intentar l'acord a nivell nacional. Per tant, efectivament, el rebuig incrementa la legitimitat, però hi ha d'haver rebuig, i el rebuig ha de ser constant, permanent, i ha de ser relativament definitiu.

Els canvis de posició no només afecten els governs estatals: les forces polítiques del parlament autonòmic, de qualsevol parlament autonòmic, canvien de posició i han canviat de posició, i, probablement, algunes de les forces polítiques que avui defensen amb plena intensitat la consulta no la defensaven fa quatre anys. Per tant, si aquestes forces polítiques han trigat ics anys a canviar, crec que és necessari també entendre que les institucions estatals necessitaran el seu temps per canviar.

Per tant, efectivament, si no hi ha acord, l'única possibilitat és saltar-se el dret intern; també seria possible saltar-se el dret internacional, naturalment, però

entenc que vostès creuen que el dret internacional reconeix aquesta possibilitat, malgrat que, hi insisteixo, el dret internacional reconeix les possibilitats que els estats finalment consideren, i, per tant, l'acord intern és un element molt rellevant perquè després el dret internacional en reconegui les posicions.

Aquest crec que era l'element nuclear de diverses intervencions i per això hi he dedicat una mica més de temps. A les altres qüestions respondré molt breument, i els demano que em perdonin si me'n deixo alguna. Naturalment, si és possible, quedo a la disposició per qualsevol repregunta, o fora del marc de la comissió.

Claredat de la pregunta. Sí, jo crec que, efectivament –i tornaré ara sobre això–, si la qüestió que ens porta a tot aquest procés és la independència, s'ha de preguntar per la independència. Efectivament això no vol dir preguntar estrictament: «Vol vostè independència?» També pot preguntar el contrari: «Vol vostè un model constitucional dins de la comunitat política espanyola ics?» Si algú el vol, és que no vol la independència; és la mateixa pregunta però formulada d'una altra manera. Per tant, si m'ho permeten, preguntar per la independència..., el que vull dir és que quedi clar, el que respon, si un vol ser independent o continuar dins de la comunitat política espanyola.

Tot això parteix, efectivament –i aquest és un debat en què crec que tampoc, vaja, és essencial entrar, però sí que voldria respondre al que s'ha dit–, respon a una demanda d'intervenció dels ciutadans per part de les forces polítiques. Crec que no és cert que es demanaria igualment la intervenció dels ciutadans si hi hagués acord entre les forces polítiques, depèn de quin fos aquest acord. Si l'acord entre les forces polítiques fos demanar un determinat canvi en el model constitucional espanyol, és molt probable que no es demanés la intervenció dels ciutadans, sinó que es presentés una proposta en aquest sentit a les Corts Generals, per exemple. Si l'acord entre les forces polítiques fos demanar la independència, aleshores probablement hi demanariem igualment la intervenció dels ciutadans. Però en aquests moments, almenys tal com jo ho he entès, no hi ha un acord de totes les forces polítiques que volen la consulta que signifiqui que totes aquestes forces volen la independència. Per tant, el que està en qüestió no és la independència, si es fa o no una consulta, i aquesta decisió és per saber quina és la posició dels ciutadans perquè en aquest àmbit hi ha divergència entre les forces polítiques. Per tant, crec que tot el que no sigui superar aquesta divergència per una decisió dels ciutadans no té massa sentit en aquest procés, i, per tant, això es vincula amb la idea de la claredat de la pregunta.

Dos elements més. Efectivament, el senyor Rajoy considera que la Constitució no li permet fer aquesta pregunta. Jo estic en desacord en aquesta interpretació, i crec que sí. Per tant, crec que és un element més del qual convèncer el senyor Rajoy o la persona que estigui en la responsabilitat corresponent, perquè –crec que cal aclarir-ho, després d'algunes intervencions– l'Estat no és el senyor Rajoy: avui dia el senyor Rajoy és el president del Govern de l'Estat. Per tant, hi ha

moltes possibilitats de convèncer l'Estat fins i tot sense convèncer el senyor Rajoy.

I últim element. Sí, crec que el dret finalment limitada, i no hi ha altre remei: el dret està fet per limitar determinades actuacions. El dret és interpretable, el dret pretén, pot interpretar-se de manera més o menys oberta? Sens dubte, però de vegades per interpretar el dret necessitem algun argument que ens porti a aquesta interpretació, i quan el dret és taxatiu i no hi ha cap argument que ens permeti, en la meua comprensió, obrir aquesta taxativitat, el dret és un límit. I aquest és el cas, en la meua comprensió, pel que fa al règim dels referèndums i a l'autorització de l'Estat. No he sentit cap argument que a mi m'hagi convençut –és cert que n'hi ha, però cap trobo que convencin– sobre que una consulta que es faci per conèixer l'opinió de la ciutadania catalana és una institució diferent de la d'un referèndum. Les diferències que es plantegen són unes diferències tan mínimes que no n'alteren l'element fonamental i, per tant, en aquest àmbit crec que no hi ha lloc per a la interpretació, perquè simplement no hi ha cap interpretació que em convenci, a mi, jurídicament, d'aquesta possibilitat. Sé que n'hi ha d'altres, però també crec que és del tot rellevant saber que hi ha part de la comunitat jurídica que creu que no n'hi ha d'altres i, en qualsevol cas, saber que probablement el Tribunal Constitucional opinarà el mateix.

Crec que amb això he contestat pràcticament a la major part de qüestions. En qualsevol cas, repeteixo que, si creuen que és necessari algun aclariment més, estic a la seva plena disposició.

La presidenta del Parlament

Moltes gràcies, professor Roig. Ara té la paraula el professor Turp.

Daniel Turp

(L'orador comença a parlar sense fer ús del micròfon, motiu pel qual no n'han quedat enregistrats els primers mots.) ...vous parlez ensuite du referendum, de la question, et de sa clarté et des modalités d'un referendum si tel est le choix qui peut être fait ici en Catalogne pour consulter le peuple. Et en faisant cela et en tentant de répondre à ces questions, je vais tenter de partager l'expérience que nous avons vécue au Québec, dans la préparation des deux referendums, et dans la réflexion qui se poursuit en vue d'un troisième referendum, qu'on va gagner cette fois-là, au Québec, pour faire du Québec un pays.

Nelson Mandela. Nelson Mandela est un libérateur de peuple, c'est ce qui j'imagine aura été dit aujourd'hui à Soweto, c'est ce qui continuera d'être dit, demain, après-demain, pendant très longtemps. Monsieur Mandela n'a pas demandé la permission de faire de l'Afrique du Sud un pays démocratique, il n'a pas demandé la permission à ces gouvernants de l'Afrique du Sud, qui avaient fait un pays, le pays de l'apartheid, qui avaient mis l'apartheid dans les lois de l'Afrique du Sud, dans la constitution de l'Afrique du Sud. Il n'a pas demandé la permission aux gouvernants de

l'Afrique du Sud de déterminer ce que serait l'Afrique du Sud et le pays africain si important et si riche en ressources, en ressources humaines, en ressources naturelles. Qu'est-ce qu'il a fait? Il a appelé son peuple quelque part à changer le droit, à faire de nouveaux droits, à modifier cette constitution par une autre, pour que le peuple soit libre. Et lorsque j'ai constaté que vous créiez une commission du droit de décider, je me suis dit que les Catalans, que votre Parlement, voulez quelque part faire un peu la même chose, faire votre droit.

Vous avez commencé, vous avez adopté une résolution le 23 janvier 2013 où vous dites que vous avez le droit à l'auto-détermination. Il faut continuer, parce que finalement, ce qui semble s'imposer par la volonté politique des Catalans et des Catalanes, dans la façon dont ils se mobilisent dans la rue, en faisant des chaînes humaines impressionnantes. Vous avez impressionné le monde entier avec cette chaîne humaine de 1,6 million de personnes, c'est unique dans l'histoire de l'humanité qu'un peuple ait démontré sa solidarité de cette façon.

Votre peuple, les Catalans et les Catalanes ont exprimé dans les urnes en votant de la façon dont ils l'ont fait, en novembre 2012. Et il me semble que la souveraineté du peuple, pas de l'État, la souveraineté du peuple est celle sur laquelle vous pouvez vous reposer pour faire du droit. Votre droit. Votre droit de décider de votre avenir, de le consacrer, de le confirmer. Ce n'est pas tout de dire, que vous avez le droit de décider sur la base, à mon avis, des grandes normes internationales, le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes ou du droit constitutionnel, de ce principe démocratique, qui est un principe supra-constitutionnel comme je vous l'ai dit, ou même cette idée, que je répète en cette journée internationale des droits de l'homme, que la volonté du peuple est le fondement de l'autorité du pouvoir public. Vous pouvez invoquer les mêmes principes pour faire du nouveau droit, et de dire que vous avez le droit de faire un referendum. Que vous avez le droit d'adopter votre loi pour consulter le peuple catalan sur la question de son avenir collectif. Cela sera d'ailleurs d'autant plus justifié s'il n'y a pas d'accord, s'il n'y a pas d'accord avec l'État espagnol. Comment accepter comme peuple catalan que l'absence d'accord avec l'État espagnol vous empêche vous dans l'exercice de la souveraineté du peuple catalan que vous représentez ici dans votre Parlement catalan, de faire du nouveau droit, de décider vous-mêmes d'adopter une loi, de décider comment la question sera adoptée, de décider les modalités de consultation du peuple.

Alors on peut bien, et moi j'aime aussi faire de la philosophie du droit, puis parler des jus naturalistes et des jus positivistes que nous pouvons être. La réalité c'est que la volonté politique devrait être à l'origine dans votre cas, comme elle l'a été dans notre cas, du nouveau droit.

Le Québec n'a pas demandé la permission à Ottawa avant d'exprimer dans une loi, la loi sur la consultation populaire que nous avons adoptée en 1977, la façon dont les Québécois seraient consultés sur leur avenir politique. On n'a pas demandé la permission d'Ottawa,

et on considèrerait que nous avions le droit de ne pas demander la permission, fondé sur notre droit à disposer de nous-mêmes, fondé sur le principe démocratique.

Et c'est formidable, combien d'années plus tard, en 1998, vingt-et-une années plus tard, la Cour suprême du Canada nous a donné raison, elle a dit: « Ben oui, les Québécois peuvent consulter les citoyens, leurs lois s'appliquent, et s'il y a une question claire, une majorité claire, ben voilà, le Canada va devoir respecter, négocier avec le Québec, la sécession, or il n'y a pas d'autres choses ». Si la question porte sur l'indépendance, c'est ça qui va être négocié. Alors vous voyez, quelque part, vous avez une mission importante, d'une certaine façon comme comité. Vous pouvez recommander la façon pour votre Parlement de faire du nouveau droit, de décider souverainement, comme représentants du peuple, quel est le droit qui devrait s'appliquer lorsqu'il s'agit de consulter le peuple catalan.

Le referendum: sur la question du referendum, on a eu beaucoup de débats au Québec, quelle est la meilleure façon de consulter le peuple sur une question aussi fondamentale que son statut politique. Et encore aujourd'hui, le débat n'est pas terminé. Il y a des gens qui souhaitent que ce soit à l'occasion d'une élection, et qui si on élit une majorité de députés qui sont favorables à l'indépendance, et si le nombre de votes accordé à ces partis, et à ces candidats, représente la majorité de l'électorat, 50 pour cent plus un, il est tout à fait approprié et légitime d'appuyer sur l'élection la possibilité de déclarer l'indépendance.

Monsieur Lévesque – René Lévesque –, lorsqu'il a décidé de fonder le Parti québécois a réussi à convaincre qu'il était préférable de consulter par referendum. Pourquoi? Parce que dans une élection, il y a des enjeux qui ne sont pas des enjeux qui portent sur l'avenir collectif, et bien que l'on puisse faire une élection qui est plébiscitaire d'une certaine façon où la question importante, en fait la vraie et seule question, le seul enjeu c'est l'avenir, c'est l'indépendance, ou sa suite politique, on sait que dans des élections il y a d'autres enjeux, il y a une personne, il y a un député qu'on aime, qu'on aime moins, qui a été un bon député, qui a fait du travail pour la collectivité, ou il y a un gouvernement que l'on veut punir parce qu'il a adopté de mauvaises décisions dans le domaine économique, politique, donc nous sommes venus à la conclusion que l'outil idéal ou l'outil le plus..., qui est celui qui permet de refléter au mieux la volonté du peuple sur une question d'avenir et de statut politique, c'est le referendum. Et sur cette question, moi je n'ai jamais, par ailleurs, exclu l'idée que l'on puisse faire appel à un processus électoral, et à une élection, et je crois que dans votre cas, dans le cas catalan, il y aurait une raison fondamentale pour pouvoir utiliser le processus électoral, c'est celle du refus de vous permettre de faire un referendum. Si vous êtes empêchés de faire un referendum, parce qu'il y a des dispositions constitutionnelles qui font que l'État espagnol doit vous autoriser, il ne veut pas vous autoriser après des négociations de bonne foi, avec vos représentants, les représentants de votre gouvernement. Que reste-t-il comme alternative? Sinon que l'élection et la possibi-

lité que le peuple exprime par le choix de ses députés, le parti qui favorise l'indépendance dans les statuts politiques, d'exprimer la volonté de modifier ce statut politique et devenir un État indépendant. Et dans votre réflexion, je crois que la question de l'alternative et l'utilisation du mode électoral peut être débattue parce que je crois qu'il est important pour vous, pour votre peuple, de pouvoir consulter son peuple, de pouvoir vraiment permettre à ce peuple d'exprimer sa volonté sur cette question si fondamentale.

La question – et je vais répondre à votre question Monsieur le député –, la question c'est quelque chose que je vous dirais important, mais qui perd de son importance durant une campagne référendaire. Regardez les deux questions, les deux longues questions, en tous les cas la deuxième était moins longue que la première. Vous avez vu, je vous ai présenté la version officielle française et anglaise, elles avaient toutes les deux un caractère officiel. La première question..., et je vous ai mis aussi juste pour vous amuser, pour illustrer ça, les affiches de la campagne du oui et du non. C'est assez amusant, le oui c'est un beau oui avec une petite fleur de lys, alors le non c'était la séparation, « La séparation non merci ». Et c'était le même slogan en 95, « La séparation, on a raison de dire non ». Pour le oui, en 1995, il y avait une série d'affiches comme ça, il y avait six affiches « Avec le oui c'est possible », puis il y avait un signe de Peace, puis il y avait un signe de travailleur de la construction, c'était très très bien fait, ça nous a beaucoup aidé d'ailleurs à presque franchir le 50 pour cent nos belles affiches: le monde des communications c'est un monde à ne pas négliger. Mais les deux questions de 1980 et 1995, ont été dès le départ qualifiées de questions qui n'étaient pas claires, qui manquaient de clarté, qui ne parlaient pas de ce dont il fallait parler, de ce qu'on voulait, ce qui était l'indépendance. La première question parlait aussi de l'association que nous souhaitions avec le Canada et elle évoquait même l'idée qu'il y aurait un deuxième referendum, pour ratifier les résultats de la négociation avec le Canada sur cette association que l'on souhaitait. La deuxième question de 1990 était un peu moins longue là, elle avait..., combien de mots elle avait? Elle avait trente-huit mots par opposition des 117 mots de la première question, mais elle référait encore à l'idée du partenariat avec le Canada, puis elle parlait du projet de loi que nous avons déposé au Parlement, sans l'adopter. Un accord qui avait été conclu entre les partis indépendantistes au sujet du contenu éventuel du partenariat économique et politique avec le Canada.

Comme vous l'avez dit, il y a une référence quelque part à un tiers, parce que c'est le Canada, c'est une négociation avec le Canada, dont on ne connaît pas le résultat, mais dont on annonçait l'importance, on voulait dire aux Québécois que nous..., et je pense que c'est comme ça les Catalans, les Écossais aussi sont comme ça, les Basques, les Galiciens, partout dans le monde, l'indépendance que l'on veut, quand on veut l'indépendance, ce n'est pas l'indépendance du XIXe siècle, ce n'est pas fermer ses frontières, au contraire, c'est les ouvrir au monde, c'est les ouvrir au monde, c'est de dire on veut être membre de l'Union européenne, ou on veut avoir une relation privilégiée avec le Canada, même si

on est souverains, puis on veut faire partie de l'accord de libre-échange nord-américain ou de l'Union européenne comme c'est votre cas.

Mais ce qui s'est passé, c'est que dès le dépôt des questions, dès le débat sur les questions, s'est organisée une opposition sur la base des questions, sur l'absence de clarté des questions, et ça s'est fait pendant toute la campagne et pourtant – pourtant –, ceux qui se plaignaient du manque de clarté des questions, des adversaires donc de l'indépendance du Québec, à la fin disaient: « La question est claire, c'est clair ce que l'on demande aux Québécois, on leur demande de vers l'indépendance. C'est ça: vous votez oui ou non pour l'indépendance ». Jean Chrétien, le Premier Ministre du Canada, en 1995, quelques jours avant la tenue du vote du 30 octobre 1995, est allé à la télévision d'État, et il a parlé devant des millions de Québécois qui étaient tous rivés devant leur petit écran, et il a dit, la question c'est voulez-vous ou non vous séparer du Canada. C'est ça la question, c'est clair, pendant toute la campagne, il avait dit ben c'est pas clair la question, regardez elle est longue, elle a trente-huit mots, et puis le partenariat, puis l'entente.

Alors de cette expérience, moi je retiens que finalement une question courte simple comme celle des Écossais..., six mots ! – six mots –, je ne sais pas si vous êtes capables en catalan de faire une question avec six mots comme les Écossais. C'est comme tout un défi. C'est probablement souhaitable – c'est souhaitable –, pour que le débat ne se fasse pas sur ça, sur la question. Que le débat se fasse sur la question de fond. Quel statut politique veut-on pour la Catalogne? Sur cette question vous avez d'ailleurs, et je vous invite à étudier attentivement la réflexion des Écossais. Parce que comme vous le savez sans doute, justement pour tenir compte des tendances, en Écosse comme ici il y a des gens qui sont favorables à l'indépendance, il y en a qui ne le sont pas. En Écosse on voulait *devolution plus*, il y en a encore qui veulent *devolution plus*, il y en a qui veulent le statu quo, j'imagine que c'est comme ça ici. On veut l'indépendance chez vos amis d'Esquerra, on veut du fédéralisme chez vos amis du Parti socialiste, puis il y en a qui ne veulent pas changer de régime, ils ne sont pas là si j'ai bien compris, ils ne veulent pas participer aux travaux de la commission. Les Écossais, vous vous rappelez, au début – et on a réfléchi à ça nous aussi au Québec –, ils voulaient que soient posées deux questions. Vous vous rappelez, il y avait cette idée de l'option où il y aurait sur un bulletin de vote la question sur l'indépendance ou la question sur *devolution plus*. Et là, les Écossais seraient invités à voter sur deux questions. Alors, il y a un avantage à donner des options, et deux, parce qu'il y en aurait une qui gagnerait. C'est clair, qu'il y en a une qui ferait 50 % plus un, puis il y en a une qui ferait moins. Donc le statut qu'il faudrait négocier, ce serait celui qui aurait obtenu la majorité des voix. Vous avez vu la réponse du Royaume-Uni? La réponse du Royaume-Uni c'était non, on ne peut pas faire deux questions. Posez la question de l'indépendance, ne posez pas la question de *devolution plus*, ça c'est quelque chose que l'on peut peut-être vouloir négocier avec vous mais ce n'est pas quelque chose qui devrait faire l'objet de la

consultation du peuple en définitive. Donc vous pouvez réfléchir à cette option, mais je crois que, il faut aussi écouter le peuple quelque part. Peut-être que le peuple veut être consulté sur l'indépendance. Peut-être que votre peuple veut être consulté sur l'indépendance. Peut-être que ce que qu'il a fait le 11 septembre dernier suggère qu'il veut être consulté sur l'indépendance. Et le consulter sur l'indépendance, même pour les partis qui ne sont pas favorables à l'indépendance, c'est leur donner l'occasion de voter oui mais aussi de voter non – de voter non –. Nous on a voté non, deux fois. Je dois vous avouer que la première fois j'ai trouvé ça difficile, c'était crève-cœur, j'ai pleuré comme un enfant, j'étais pourtant un jeune adulte. J'ai pensé qu'il n'y aurait jamais de referendum sur l'indépendance, mais j'ai accepté le résultat, en bon démocrate, j'ai accepté le résultat.

En 1995, j'ai accepté le résultat, mais les Québécois et les Québécoises, je peux vous le dire là, de quelle option ils étaient? Ils étaient fiers d'avoir été consultés. C'était un acte d'auto-détermination. Être consulté, aller mettre son vote dans l'urne. Je ne sais pas si vous avez vu comme moi – revenons à Nelson Mandela –, vous avez vu peut-être comme moi l'image hier quand Monsieur Mandela mettait son bulletin dans l'urne, comme c'était on dirait, habilitant: *empowering*. C'était de l'habilitation citoyenne, et c'est ça que les Québécois ont vécu deux fois, ils ont été habilités. Ils avaient du pouvoir, c'était vraiment la souveraineté du peuple qui s'exprimait, alors il se pourrait que vous voudriez écouter le peuple, leur donner le choix d'opter pour l'État et l'indépendance, mais en sachant que vous pourrez faire campagne pour qu'ils ne fassent pas ce choix, et qu'ils fassent un nouveau choix plus tard, du fédéralisme ou d'autres formes d'autonomie, plus dans la Catalogne. Et je vous dis, l'avenir d'un peuple c'est ça. Le bel acte d'auto-détermination, c'est donner la parole au peuple sur une question sur laquelle il veut, je pense, être consulté.

Vous connaissez mieux votre peuple que moi, j'ai le sentiment qu'il souhaiterait être consulté sur l'indépendance, et que c'est peut-être un choix qu'on devrait lui permettre d'avoir.

Et je terminerai sur la question des modalités du referendum. Si vous faites un referendum, si vous choisissez cette voie référendaire, il va falloir être très prudents. Il va falloir être très vigilants. Et même une élection si vous choisissez la voie électorale, parce que même dans un grand pays démocrate comme le Canada, même dans un pays où la Cour suprême du Canada affirme le droit du Québec de devenir un pays, les tentations sont grandes de tricher – de tricher –. Et les Québécois qui ont conçu une loi référendaire..., je vous invite peut-être à la traduire en catalan, puis d'examiner la loi telle qu'on l'a conçue, parce qu'on a voulu créer une loi très très démocratique, qui permet au camp du oui et au camp du non d'être à armes égales, de pouvoir dépenser de l'argent de la même façon, de ne pas pouvoir..., de ne pas être capable de dépenser plus que l'autre, d'acheter plus de publicité à la télévision que l'autre. D'assurer vraiment un scrutin transparent, d'assurer un scrutin où l'on ne triche pas,

où l'on ne peut pas voter deux fois, dix fois. On a une loi là formidable mais sur papier – sur papier –.

Mais surtout au referendum, qu'est ce qui est arrivé au referendum de 1980? M. Trudeau s'est présenté devant les Québécois et il a dit aux Québécois: « Si vous votez non, on va changer la constitution. On va vous donner plus d'autonomie, on va réformer le Canada dans le sens où vous le voulez ». Alors les gens l'ont écouté, près 60 pour cent des gens l'ont écouté, puis il y a des gens qui l'ont cru. Puis après, il a fait le contraire: il a adopté une constitution sans le consentement du Québec, en modifiant les pouvoirs du Québec, en matière culturelle, linguistique, des choses graves pour le Québec. Il a triché en 1980, il a promis des choses, et après il n'a pas respecté sa promesse. Alors je ne sais pas si l'État espagnol promettrait quelque chose, mais en tous les cas, s'il promet quelque chose, méfiez-vous de ses promesses – méfiez-vous de ses promesses –.

En 1995, ils n'ont même pas osé proposer des réformes constitutionnelles et dire: « Si vous votez oui..., si vous votez non alors on va changer la constitution, on va faire les choses comme ça ». Non, il y avait déjà deux échecs antérieurs à la constitution, l'accord de Meech, l'accord de Charlottetown avaient été refusés. Alors là ils n'osaient pas dire aux Québécois, mais là même s'il y a eu deux échecs, on va quand même proposer des réformes constitutionnelles. Ils n'ont rien dit.

Et voici ce qu'ils ont fait. Nous, on a une loi comme je vous l'ai dit, qui impose des limites très strictes aux dépenses. Alors quelques jours avant le referendum, trois jours avant, le vendredi 27 octobre, alors là sont arrivés à Montréal des milliers de Canadiens qui sont venus de Vancouver, d'Halifax, qui sont venus dire qu'ils nous aimaient, les Québécois, puis qu'on ne devait pas voter oui. Et cette opération – payer des billets d'avion, d'autobus, des hôtels à Montréal – a coûté deux fois plus que les dépenses autorisées par notre loi québécoise. Et on a dit: « Ah ben oui mais c'est une loi québécoise, ça ne s'applique pas aux contrats qui sont conclus à Toronto ou à Halifax pour louer des autobus et des avions, votre loi n'a pas de portée extraterritoriale ».

Puis dans les semaines qui ont précédé, le gouvernement du Canada a accéléré le processus d'attribution de la citoyenneté canadienne à des nouveaux immigrants. Et ce n'était pas très subtil, en leur disant: « Bon vous devenez citoyen canadien, on vous suggère peut-être de voter pour le Canada pas pour le Québec ». Et il y a beaucoup de choses comme celles-là, il y a eu des votes..., on a triché, il y a des gens qui ont voté plusieurs fois, il y a des gens qui ont voté, qui n'avaient pas le droit de voter. C'est pour ça que si jamais vous optez pour la voie référendaire, une loi référendaire, dites-vous que sur le papier il faut faire une belle loi, à armes égales, pour les partis, pour respecter la démocratie, mais il faudra aussi prévoir un certain nombre de mesures pour empêcher ça, pour bloquer. Il y a des possibilités juridiques de bloquer des choses qui pourraient être faites, de façon à ne pas respecter vos lois, votre loi référendaire.

Juste un autre exemple, le camp du non avait réservé à peu près tous les panneaux d'affichage pendant

la campagne référendaire avec beaucoup beaucoup d'argent. Alors nous, quand on voulait mettre notre belle affiche du oui – « Oui ça devient possible » –, il n'y avait plus d'espace sur les grands panneaux. Parce qu'ils avaient tout loué, tous les panneaux. Alors là-dessus je vous dis, bien qu'il faille du dialogue, bien qu'il faille être respectueux de l'autre, il faut être vigilant.

Et je crois que cette vigilance s'impose pour finalement que la volonté de votre peuple soit respectée à la fin, que la volonté du peuple ne soit pas mise en échec par des gens qui sont capables de dépenser plus d'argent, qui sont capables d'afficher plus que les autres parce qu'ils ont beaucoup d'argent.

Et juste un dernier un, Madame la présidente, je suis content de savoir que les propos vous ont éclairés sur l'état du droit international, et sur les normes et sur la vie de la Cour internationale de justice qui est fondamentale pour vous ici en Catalogne, parce que si la Catalogne décide un jour pour toute sorte de raisons, en raison des circonstances, de déclarer unilatéralement l'indépendance, cette déclaration ne sera pas illégale – ne sera pas illégale –. La Cour internationale de justice a dit qu'une déclaration unilatérale d'indépendance n'était pas illégale, et n'a-t-elle pas dit, quelqu'un l'a souligné que le Kosovo, en faisant une déclaration unilatérale d'indépendance exerçait un droit à l'auto-détermination qui lui était reconnu en vertu de la Charte, ou qu'elle avait un droit de sécession. Mais même la réalité juridique du droit international, c'est que si vous, ou si nous au Québec, on fait une déclaration unilatérale d'indépendance, et on ne la fera pas – et j'imagine que c'est votre cas aussi –, on ne la fera pas parce qu'on veut..., moi je veux l'indépendance du Québec et on est des millions à la vouloir, mais en négociant avec le Canada. C'est mon option privilégiée, c'est ça que je veux faire, je veux m'asseoir avec le Canada, avec ses négociateurs, négociier toute sorte de questions qui méritent d'être négociées, qui ne doivent pas être des négociations difficiles. On dit toujours: « Elles sont difficiles, compliquées, impossibles », mais non. Si on respecte la décision de l'autre, on va faciliter même la négociation pour des raisons de stabilité économique, de respect mutuel, de respect de la démocratie, mais si l'autre partenaire ne veut pas négocier, ce n'est pas vrai qu'après que le peuple ait dit « on veut l'indépendance », après on va dire: « Ah l'autre partenaire ne veut pas négocier », alors on chez nous et on continue comme si de rien n'était. Ben, non. On fait une déclaration unilatérale d'indépendance et si on la fait, on sait que ce n'est pas illégal, que ce n'est pas contraire au droit international. Et là il s'agira d'obtenir la reconnaissance des États. Il est certain que la Catalogne va avoir beaucoup d'amis, surtout si elle a consulté son peuple et le peuple a dit oui dans un processus démocratique comme le Québec a et aura beaucoup d'amis quand il s'agira d'obtenir la reconnaissance parce qu'il aura démocratiquement choisi de faire l'indépendance.

J'offre deux livres à votre président, je vous l'offre aussi à travers elle, un livre sur le droit de choisir et le droit de décider il y a quelques années, ou j'ai rassem-

blé des textes et j'ai écrit tout récemment un ouvrage sur la Constitution québécoise, ce qui me permet de dire une chose. C'est important, je crois. On a beaucoup de gens au Québec qui ont dit: « Mais oui, mais, pour faire l'indépendance, il faudrait qu'on ait déjà décidé ce qui est dans notre Constitution, il faudrait que le pays soit à gauche, il faudrait que le pays à venir soit à gauche, à droite, au centre gauche, au centre droit », et moi, qui suis un homme plutôt de gauche, et fier de l'être, un social-démocrate, du Parti québécois et tout ça, moi je crois, qu'on doit, et on doit privilégier l'idée de déterminer un statut politique d'abord. Et, ensuite, je crois qu'il peut y avoir un grand débat qui va être aussi intéressant, encore plus intéressant que le débat sur le statut, sur qu'est-ce qu'on met dans notre Constitution, quelle sorte de pays on veut, quelles sorte d'institutions, républicaines, avec des initiatives du peuple pour faire des referendums, quelle sorte de droits fondamentaux on enchâsse dans la Constitution et je suis convaincu que dans une société comme la vôtre, comme la nôtre, que ce débat peut se faire bien et mieux après l'accession à l'indépendance, après la détermination du statut politique, parce qu'avant le statut politique et la détermination de ce statut, on ne peut pas décider de questions aussi fondamentales parce qu'on peut empêcher, finalement, l'indépendance d'arrivée, même si on la souhaite, parce qu'il y aura des désaccords sur un certain nombre de questions sociales, de questions culturelles et économiques.

Mais tout de même, je vous suggère quelque part de réfléchir là-dessus en pensant que, si vous choisissez l'indépendance, vous avez tous les pouvoirs pour faire la Constitution de votre choix, de mettre dans votre Constitution ce que vous voulez, de ne pas se demander si on a besoin de l'accord de l'État espagnol pour décider ce qu'il y a dans notre Constitution, c'est quoi nos valeurs, c'est quoi nos principes, quelles sont nos institutions, est-ce qu'on veut continuer avec une monarchie, ou on veut un président d'une République, l'indépendance c'est quand même ça que ça donne, la compétence des compétences, y compris la compétence constitutionnelle globale, et c'est un défi immense pour une société aujourd'hui, au XXIe siècle, de faire une Constitution qui soit la Constitution qui est l'âme de la société, le miroir de votre peuple.

Puis, vous avez vu jusqu'à quel point c'est difficile pour vous de faire un statut d'autonomie, de mettre dans votre statut d'autonomie ce que vous voulez. Vous vous êtes fait dire, je le répète, moi, ça m'a complètement bouleversé et intrigué à la fois, qu'un Tribunal constitutionnel décide après que le peuple catalan a approuvé son statut d'autonomie, après que son Parlement a ratifié ça, après même que le Parlement de Madrid l'a ratifié, que des juges viennent dire que votre statut n'était pas constitutionnel. Il y a un vrai problème et si vous choisissez d'avoir la compétence des compétences, d'avoir l'indépendance, de devenir, pour régler votre problème là, un état souverain et indépendant, mettez les deux mots – mettez les deux mots –. Dans la *Déclaration sur les relations amicales*, on suggère que l'une des modalités d'exercer ce droit est de devenir un état souverain et indépendant, donc

de mettre les deux adjectifs. Alors, là vous réglez la question et vous avez une question claire.

Alors, je vous souhaite la meilleure des chances, je souhaite que la démocratie triomphe ici, en Catalogne. En fait, je souhaite que vous donniez au Québec, qui a peut-être pu être votre modèle, qui a peut-être pu vous inspirer..., moi, je voudrais m'inspirer de vous. Je veux que la Catalogne donne l'exemple au monde de comment démocratiquement on choisit son statut politique.

(Traducció.)

...a continuació, parla del referèndum, de la pregunta, de la seva claredat i de les modalitats d'un referèndum si aquesta és la decisió que s'acaba prenent aquí, a Catalunya, per consultar el poble. I, fent això i mirant de respondre a aquestes preguntes, intentaré compartir l'experiència que hem viscut al Quebec durant la preparació dels dos referèndums i en la reflexió que es continua fent de cara a un tercer referèndum, que aquest cop es guanyarà, al Quebec, per fer del Quebec un país.

Nelson Mandela. Nelson Mandela és un alliberador del poble; m'imagino que això deu ser el que s'ha dit avui a Soweto, el que se'n continuarà dient, demà, demà passat, durant molt temps. El senyor Mandela no va demanar permís per fer de Sud-àfrica un país democràtic; no va demanar permís a aquells governants de Sud-àfrica que havien fet un país, el país de l'apartheid, que havien inclòs l'apartheid en les lleis sud-africanes, en la Constitució sud-africana; no va demanar permís als governants sud-africans per determinar què esdevindria Sud-àfrica, un país africà tan important i tan ric en recursos, en recursos humans i naturals. Què va fer? Va animar el seu poble a canviar el dret, a crear nous drets, a modificar aquesta Constitució per una altra per tal que el poble fos lliure. I quan vaig constatar que vostès havien creat una Comissió del Dret a Decidir, em vaig dir que els catalans, que el vostre Parlament, d'alguna manera, volia fer una mica el mateix: fer el vostre dret.

Vau començar adoptant una resolució el 23 de gener del 2013, en la qual vaig dir que teníeu dret a l'autodeterminació. Cal continuar, perquè, finalment, el que sembla imposar-se per la voluntat política dels catalans i de les catalanes, de la manera com es mobilitzen al carrer, fent cadenes humanes impressionants... Van impressionar tot el món amb aquesta cadena humana d'1,6 milions de persones; és un cas únic en la història de la humanitat que un poble hagi demostrat la seva solidaritat d'aquesta manera.

El vostre poble, els catalans i les catalanes, es va expressar a les urnes votant de la manera com ho va fer al novembre del 2012. I em sembla que la sobirania del poble, no pas de l'Estat, és aquella sobre la qual es poden basar per fer dret, el vostre dret, el vostre dret a decidir el vostre futur, consagrar-lo, confirmar-lo. No és, ni de bon tros, dir que tenen el dret a decidir basant-se, a parer meu, en grans normes internacionals, el dret dels pobles a l'autodeterminació del dret constitucional, d'aquest principi democràtic, que, en principi, és supraconstitucional, com els he explicat, o fins i tot aquesta idea, que repeteixo en aquesta jornada

internacional dels drets de l'home, que la voluntat del poble és el fonament de l'autoritat del poder públic. Poden invocar els mateixos principis per fer un nou dret i dir que tenen dret a convocar un referèndum, que tenen dret a adoptar la seva llei per consultar el poble català sobre la qüestió del seu futur col·lectiu. Això encara estarà més justificat si no hi ha acord, si no hi ha cap acord amb l'Estat espanyol. Com acceptar com a poble català que la manca d'acord amb l'Estat espanyol els impedeix, en l'exercici de la sobirania del poble català que representen aquí en el seu Parlament català, fer un nou dret, decidir vostès mateixos adoptar una llei, decidir com s'adoptarà la qüestió, decidir les modalitats de consulta del poble?

En aquest cas, es pot, i a mi m'encanta fer filosofia del dret i parlar de com en podem ser, de jusnaturalistes i de juspositivistes. La realitat és que la voluntat política hauria d'originar, en el seu cas, com ho ha estat en el nostre, el nou dret.

El Quebec no va demanar permís a Ottawa abans d'expressar en una llei, la llei sobre la consulta popular que vam adoptar el 1977, la manera com es consultarien els quebequesos sobre el seu futur polític. No es va demanar permís a Ottawa i considerem que tenim dret a no demanar permís, basant-nos en el nostre dret a l'autodeterminació, basant-nos en el principi democràtic.

I és formidable quants anys més tard, va ser el 1988, vint-i-un anys més tard, el Tribunal Suprem del Canadà ens va donar la raó; va dir: «I tant, els quebequesos poden consultar els ciutadans, s'apliquen les seves lleis, i si hi ha una pregunta clara, una majoria clara, doncs, ja està, el Canadà ho haurà de respectar, haurà de negociar amb el Quebec la secessió, no hi ha res més.» Si la pregunta parla de la independència, això és el que s'ha de negociar. Així que, ja ho veuen, d'alguna manera, tenen una missió important, una certa manera com a comissió. Poden recomanar la manera com el seu Parlament ha de fer el nou dret, com ha de decidir sobiranament, com a representants del poble, quin és el dret que s'hauria d'aplicar quan es tracta de consultar el poble català.

El referèndum. Sobre la qüestió del referèndum s'han fet molts debats al Quebec. Quina és la millor manera de consultar el poble sobre una pregunta tan fonamental com és el seu estatut polític? I encara avui el debat no ha acabat. Hi ha gent que desitja que es faci mitjançant una elecció i que, si s'elegeix una majoria de diputats que són favorables a la independència i si el nombre de vots concedit a aquests partits i a aquests candidats representa la majoria de l'electorat, el 50 per cent més un, és totalment adequat i legítim donar suport en una elecció a la possibilitat de declarar la independència.

El senyor Lévesque –René Lévesque–, quan va decidir fundar el Partit Quebequès, va aconseguir convèncer la gent que era preferible consultar-ho mitjançant un referèndum. Per què? Perquè en una elecció hi ha qüestions en joc que no són temes que afecten el futur col·lectiu i, encara que es pugui fer una elecció que sigui plebiscitària, d'una certa manera la qüestió que impor-

ta, de fet, l'autèntica i única qüestió, l'únic repte és el futur, és la independència o la seva continuació política. Se sap que a les eleccions hi ha altres coses en joc: hi ha una persona, hi ha un diputat que agrada, un altre que agrada menys, que ha estat un bon diputat, que ha fet feina per a la col·lectivitat, o hi ha un govern al qual un vol castigar perquè ha adoptat males decisions en l'àmbit econòmic, polític. Així, doncs, hem arribat a la conclusió que l'eina ideal o l'eina més..., que és la que permet reflectir millor la voluntat del poble sobre una qüestió de futur i d'estatut polític, és el referèndum. I sobre aquesta qüestió jo mai no he descartat la idea que es pugui recórrer a un procés electoral i a una elecció, i jo crec que, en el seu cas, en el cas català, hi hauria una raó fonamental per poder utilitzar el procés electoral, que és la del refús de permetre'ls fer un referèndum. Si els impedeixen fer un referèndum perquè hi ha disposicions constitucionals que fan que l'Estat espanyol us hagi d'autoritzar i no vol autoritzar-vos després de les negociacions de bona fe, amb els seus representants, els representants del seu Govern, què resta com a alternativa, si no és l'elecció i la possibilitat que el poble expressi mitjançant l'elecció dels seus diputats, el partit que afavoreix la independència en els estatuts polítics, d'expressar la voluntat de modificar aquest estatut polític i esdevenir un estat independent? I en la seva reflexió, crec que la qüestió de l'alternativa i la utilització de la via electoral es pot debatre perquè crec que és important per a vostès, per al seu poble, que es pugui consultar el seu poble, que es pugui realment permetre a aquest poble expressar la seva voluntat sobre aquesta qüestió tan fonamental.

La pregunta –i ara contestaré a la seva pregunta, senyor diputat– és una cosa, podem dir-ne, important, però que perd importància durant una campanya referendària. Observin les dues preguntes, les dues llargues preguntes, en tot cas, la segona era menys llarga que la primera. Ja han vist que els n'he presentat la versió oficial francesa i anglesa; les dues tenien un caràcter oficial. La primera pregunta... I els he posat només perquè es divertissin, per il·lustrar-ho, els cartells de la campanya del «sí» i del «no». És força divertit: el «sí» és un sí bonic amb una petita flor de lis, mentre que el «no» era la separació, «La separació no, gràcies». I era el mateix eslògan que el 1995: «La separació: és correcte dir que no». Per al «sí», el 1995 hi havia un seguit de cartells com aquest, hi havia sis cartells amb «El sí és possible», i després, hi havia un símbol de la pau, i hi havia un símbol de treballador de la construcció; estaven molt ben fets i, d'altra banda, ens van ajudar molt a gairebé superar el 50 per cent, aquests cartells tan bonics: el món de la comunicació és un món que no s'ha de subestimar. Però les dues preguntes del 1980 i el 1985 van ser l'inici qualificat de qüestions que no estaven clares, a les quals mancava claredat, que no parlaven d'allò que calia parlar, del que es volia, que era la independència. La primera pregunta també parlava de l'associació que desitjàvem amb el Canadà i evocava la mateixa idea que hi hauria un segon referèndum per ratificar els resultats de la negociació amb el Canadà sobre aquesta associació que es desitjava. La segona pregunta del 1990 era una mica menys llarga, tenia..., quantes paraules tenia?

Tenia trenta-vuit paraules per oposició a les cent disset de la primera pregunta, però encara feia referència a la idea del partenariat amb el Canadà i, a més, parlava del projecte de llei que havíem presentat al Parlament sense adoptar-lo, un acord que s'havia tancat entre els partits independentistes pel que feia al possible contingut del partenariat econòmic i polític amb el Canadà.

Com vostès han dit, d'alguna manera hi ha una referència a un tercer, perquè és el Canadà, és una negociació amb el Canadà, de la qual no se sap el resultat, però de la qual s'anuncia la importància: es volia dir als quebequesos que nosaltres..., i penso que és així en els catalans, els escocesos també, els bascos, els gallecs, arreu del món la independència que es vol, quan es vol la independència, no és pas la independència del segle XIX, no es tracta de tancar les fronteres, al contrari, sinó d'obrir-les al món, de dir que es vol ser membre de la Unió Europea, es vol tenir una relació privilegiada amb el Canadà, encara que siguem sobirans, i es vol formar part de l'acord de lliure intercanvi nord-americà o de la Unió Europea, com és el seu cas.

Però el que va passar des de la presentació de les preguntes, a partir del debat sobre les preguntes es va organitzar una oposició basada en les preguntes, en la manca de claredat de les preguntes, i això es va fer durant tota la campanya i, no obstant això –no obstant això–, aquells que es queixaven de la manca de claredat de les preguntes, els adversaris de la independència del Quebec, finalment, deien: «La pregunta és clara, està clar que es pregunta als quebequesos, se'ls demana per la independència. És així: voteu sí o no a la independència.» Jean Chrétien, el primer ministre del Canadà, pocs dies abans de la celebració de la votació del 30 d'octubre de 1995, va anar a la televisió estatal i va parlar davant de milions de quebequesos reunits davant de la seva pantalleta i va dir que la pregunta era si es volien separar o no del Canadà. Aquesta era la pregunta. Estava clar. Durant tota la campanya havia dit que la pregunta no estava clara, que era llarga, que tenia trenta-vuit paraules i, llavors, hi havia el tema del partenariat, de l'acord.

Així, doncs, d'aquesta experiència en trec que, finalment, una pregunta curta i senzilla com la dels escocesos..., sis paraules! –sis paraules. No sé si són capaçes en català de fer una pregunta amb sis paraules com els escocesos. És tot un repte. Segurament és desitjable –és desitjable– per tal que el debat no es faci sobre això, sobre la pregunta. Que el debat es faci sobre la qüestió de fons. Quin estatut polític es vol per a Catalunya? Sobre aquesta qüestió tenen la reflexió dels escocesos i jo els convido a estudiar-la amb atenció. Perquè com sens dubte ja saben, justament per tenir en compte les tendències, tant a Escòcia com a aquí, hi ha gent favorable a la independència i n'hi ha que no ho és. A Escòcia es volia la devolution plus, i encara n'hi ha que volen la devolution plus, n'hi ha que volen l' statu quo, m'imagino que aquí també és així. Els seus amics d'Esquerra volen la independència, mentre que els seus amics del Partit Socialista volen el federalisme, i encara n'hi ha que no volen canviar de règim; si ho entès bé, no són aquí, no volen participar en les tasques de la comissió. Com recorden, els

escocesos, al principi –i nosaltres també hi vam pensar, al Quebec–, volien que es formulessin dues preguntes. Com recorden, hi havia aquesta idea de l'opció de la butlleta de vot en la qual hi hauria la pregunta sobre la independència o la pregunta sobre la devolution plus. I, en aquest cas, es convidaria els escocesos a votar sobre dues preguntes. És a dir, hi ha un avantatge en el fet de donar opcions perquè n'hi hauria una que guanyaria. Està clar, n'hi ha una que aconseguiria el 50 per cent més un i una que n'obtidria menys. Així, doncs, l'estatut que caldria negociar seria el que hauria obtingut la majoria de vots. Van veure la resposta al Regne Unit? La resposta del Regne Unit va ser que no, que no es podien fer dues preguntes. Plantegin la pregunta de la independència, no plantegeu la pregunta de la devolution plus, això és una cosa que potser es pot voler negociar amb vostès però no és una cosa que hagi de ser objecte de la consulta d'un poble. Així doncs, poden reflexionar sobre aquesta opció, però crec que també cal escoltar el poble, d'alguna manera. Pot ser que el seu poble vulgui que se'l consulti sobre la independència. I consultar-lo sobre la independència, fins i tot en el cas dels partits que no hi són favorables, és donar-li l'oportunitat de dir-hi que sí i també de dir-hi que no. Nosaltres hem votat que no dos cops. He de confessar-los que la primera vegada ho vaig trobar difícil, em va trencar el cor i vaig plorar com un nen, i, no obstant això, era un jove adult. Vaig pensar que mai més no hi hauria un referèndum sobre la independència, però vaig acceptar-ne el resultat, com a bon demòcrata que sóc.

L'any 1995 vaig acceptar el resultat però els quebequesos i les quebequeses, i això els ho puc dir, quina opció defensaven? Estaven orgullosos que se'ls hagués consultat. Va ser un acte d'autodeterminació. Que se'ls consultés, anar a posar el vot dins de l'urna. No sé si van veure com jo –per tornar a Nelson Mandela–, van veure potser com jo la imatge, ahir, del senyor Mandela ficant la butlleta a l'urna. Podríem dir que era habilitant: empowering. Va ser l'apoderament dels ciutadans, i això és el que els quebequesos han viscut dues vegades, se'ls ha facultat. Tenien poder. Realment, el que s'expressava era la sobirania del poble, de manera que podria ser que vostès volguessin escoltar el poble, donar-li la possibilitat d'optar per l'Estat i per la independència, però sabent que podran fer campanya per tal que no elegeixin això i que elegeixin una cosa diferent més tard, el federalisme o altres formes d'autonomia, més a Catalunya. I ja els dic, el futur d'un poble és aquest. El bonic acte de l'autodeterminació consisteix a donar la paraula al poble sobre una qüestió sobre la qual vol que se'l consulti.

Vostès coneixen el seu poble millor que jo, però tinc la sensació que vol que se'l consulti sobre la independència i que, possiblement, és una oportunitat que hauria de poder tenir.

I acabaré amb la qüestió de les modalitats del referèndum. Si fan un referèndum, si escullen aquesta via referendària, caldrà ser molt prudent. Caldrà anar amb molta cura. I fins i tot en una elecció, si escullen la via electoral, perquè fins i tot en un gran país democràtic com el Canadà, fins i tot en un país en el qual el

Tribunal Suprem del Canadà afirma el dret del Quebec a esdevenir un país, la temptació de fer trampa –de fer trampa– és gran. I els quebequesos que han concebut una llei referendària..., jo els convido a traduir-la al català, i a examinar-la tal com s'ha concebut, perquè s'ha volgut crear una llei molt molt democràtica, que permet al camp del sí i del no tenir les mateixes armes, poder gastar diners de la mateixa manera, no permetre..., no poder gastar més un que l'altre, ni comprar més publicitat a la televisió que l'altre. Garantir realment una votació transparent, assegurar una votació en la qual no es faci trampa, en la qual no es pugui votar dos cops, deu cops. Tenim una llei formidable però sobre el paper –sobre el paper.

Però, sobretot, en el referèndum, què va passar en el referèndum del 1980? El senyor Trudeau es va presentar davant dels quebequesos i els va dir: «Si voteu que no, canviarem la Constitució. Us donarem més autonomia, reformarem el Canadà en el sentit que vulgueu.» I la gent el va escoltar, més del 60 per cent de la gent el va escoltar; i alguns el van creure. I després, va fer el contrari: va adoptar una Constitució sense el consentiment del Quebec, modificant els poders del Quebec, en matèria cultural, lingüística, coses greus per al Quebec. Va fer trampes, el 1980; va prometre coses i després no va respectar les promeses que havia fet. Així, doncs, no sé si l'Estat espanyol prometrà alguna cosa, però, en qualsevol cas, si la promet, malfiïn-se de les seves promeses – malfiïn-se de les seves promeses.

El 1995 ni tan sols van gosar prometre reformes constitucionals i dir: «Si voteu que sí..., si voteu, canviarem la Constitució, farem les coses així.» No, ja hi havia dos fracassos anteriors a la Constitució, l'Acord de Meech i l'Acord de Charlottetown, que havien estat refusats. Aleshores, no van gosar dir als quebequesos, encara que hi va haver dos fracassos, que proposava reformes constitucionals. No van dir res.

I això és el que van fer. Nosaltres tenim una llei, com els he explicat, que imposa límits molt estrictes a les despeses. Així, doncs, pocs dies abans del referèndum, tres dies abans, el divendres 27 d'octubre, van arribar a Mont-real milers de canadencs vinguts de Vancouver, de Halifax, per dir que estimaven els quebequesos, i que, per tant, no s'hauria de votar que sí. I aquella operació –pagar els bitllets d'avió, d'autobús, els hotels a Mont-real– va costar el doble que les despeses autoritzades per la nostra llei quebequesa. I es va dir: «Sí, és una llei quebequesa, però no s'aplica als contractes que es tanquen a Toronto o a Halifax per llogar autobusos o avions. La vostra llei no té un abast extra-territorial.»

Llavors, en les setmanes prèvies, el Govern del Canadà va accelerar el procés d'atribució de la ciutadania canadencs als nous immigrants. No es va ser gaire subtil en dir-los: «Vostès es converteixen en ciutadans canadencs i nosaltres els suggerim que votin a favor del Canadà i que no ho facin a favor del Quebec.» I hi ha una pila de coses com aquestes, hi va haver vots..., es van fer trampes, hi va haver gent que va votar una pila de cops, hi va haver gent que va votar i que no tenia dret a vot. Aquest és el motiu pel qual si vostès mai opten per la via referendària, una llei referendària, diguin-se que

sobre el paper cal fer una llei bona, amb les mateixes armes per als partits, per respectar la democràcia, però també caldrà preveure un cert nombre de mesures per evitar, per bloquejar: hi ha possibilitats jurídiques de bloquejar coses que es podrien fer per no respectar les seves lleis, la seva llei referendària.

Encara un altre exemple: el bàndol del no havia reservat gairebé tots els panells per penjar cartells durant la campanya referendària i s'hi va gastar molts i molts diners. Quan nosaltres vam voler posar el nostre bonic cartell del sí –«El sí és possible»–, ja no hi quedava espai perquè ells ja els havien llogat tots, tots els panells. Sobre aquesta qüestió els dic que cal diàleg, cal que es respecti l'altre, cal anar amb compte.

I crec que s'imposa aquesta vigilància per tal que, finalment, es respecti la voluntat del poble, per tal que no es negui la voluntat del poble per part de gent que pot gastar més diners, que pot penjar més cartells que els altres perquè tenen molts diners.

I només una última observació, senyora presidenta. Estic content de saber que els he pogut aclarir alguns dubtes sobre l'estat del dret internacional i sobre les normes i sobre la via del Tribunal Internacional de Justícia, que és fonamental per a vostès aquí, a Catalunya, perquè si Catalunya decideix un dia, per tota mena de circumstàncies, a causa de les circumstàncies, declarar unilateralment la independència, aquesta declaració no serà il·legal –no serà il·legal. El Tribunal Internacional de Justícia va dir que una declaració unilateral d'independència no era il·legal, però no va dir una cosa que algú ja va apuntar, que Kosovo, quan va fer la declaració unilateral d'independència, exercia un dret a l'autodeterminació que se li reconeixia en virtut de la Carta, pel qual tenia dret a la secessió. Però fins i tot la realitat jurídica del dret internacional diu que si vostès o nosaltres, al Quebec, fem una declaració unilateral d'independència, no la farem pas –i jo m'imagino que també és el seu cas– perquè volem..., perquè jo vull la independència del Canadà i som milions de persones els que la volem, però la volem negociant-la amb el Canadà. És la meva opció preferida, és això el que vull fer, em vull asseure amb el Canadà, amb els seus negociadors, negociar qualsevol mena de qüestions que mereixin ser negociades, que no han de ser negociacions difícils. Sempre es diu: «Són difícils, complicades, impossibles», però no és així. Si es respecta la decisió de l'altre, es facilitarà fins i tot la negociació per raons d'estabilitat econòmica, de respecte mutu, de respecte de la democràcia; però si l'altra part no vol negociar..., no és cert que després que el poble ha dit «volem la independència» es digui: «Ah, l'altra part no vol negociar», i, llavors, a casa, i es fa com si no hagués passat res. Doncs, no. Es fa una declaració unilateral d'independència i, si es fa, se sap que no és il·legal, que no és contrària al dret internacional. I, en aquest cas, es tractarà d'obtenir el reconeixement dels estats. És veritat que Catalunya tindrà molts d'amics, sobretot si consulta el seu poble i el poble ha dit que sí a un procés democràtic com el Quebec, i tindrà molts amics quan es tractarà d'obtenir el reconeixement perquè haurà escollit democràticament obtenir la independència.

Ofereixo dos llibres a la seva presidenta, i també els els ofereixo a través d'ella: un llibre sobre el dret a escollir i el dret a decidir de fa alguns anys en el qual he reunit textos, i he escrit ara fa poc una obra sobre la Constitució quebequesa, que em permet dir una cosa. Crec que és important. Molta gent al Quebec ha dit: «Sí, però, per aconseguir la independència, cal que s'hagi decidit què hi ha dins de la nostra Constitució. Caldria que el país vagi a l'esquerra, caldria que el futur país sigui d'esquerres, de dretes, de centreesquerra, de centredreta», i jo, que sóc un home més aviat d'esquerres, i que estic orgullós de ser-ho, un socialdemòcrata del Partit Quebequès i tot això. Jo crec que cal privilegiar la idea de determinar un estatut polític abans. I, a continuació, crec que hi pot haver un gran debat que també serà interessant, encara més interessant que el debat sobre l'estatut, sobre allò que s'ha d'incloure en la nostra constitució, quina mena de país es vol, quina mena d'institucions, republicanes, amb iniciatives del poble per fer referèndums, quina mena de drets fonamentals s'inclouen en la constitució, i estic convençut que en una societat com la vostra, i com la nostra, es pot fer aquest debat molt millor després de l'accés a la independència, després de la determinació de l'estatut polític, perquè abans de l'estatut polític i la determinació d'aquest estatut, no es pot decidir sobre qüestions tan fonamentals perquè es pot, finalment, impedir la independència d'arribada, encara que es desitgi, perquè hi haurà desacords sobre un cert nombre de qüestions socials, culturals i econòmiques.

Però, tot i això, els suggereixo que reflexionin sobre aquest tema pensant que, si escullen la independència, tenen tots els poders per fer la constitució que vulguin, per posar en la seva constitució el que vulguin, per no demanar si cal l'acord de l'Estat espanyol per decidir què s'inclou dins de la constitució. Quins són els nostres valors, quins són els nostres principis, quines són les nostres institucions, si es vol continuar amb una monarquia, si es vol un president de la república. Això és el que dona la independència, la competència de les competències, inclosa la competència constitucional global, i és un repte immens per a una societat avui dia, al segle XXI, fer una constitució que sigui la constitució que és l'ànima de la societat, el mirall del seu poble.

A més, ja han vist fins a quin punt resulta difícil fer un estatut d'autonomia, incloure el que volen en el seu estatut d'autonomia. Han hagut de sentir a dir, i em repeiteixo dient que m'ha trasbalsat i intrigat molt, que un Tribunal Constitucional decideixi, després que el poble català va aprovar el seu Estatut d'autonomia, després que el seu Parlament el va ratificar, fins i tot després que el Parlament de Madrid el va ratificar, que uns jutges diguin que el seu estatut no és constitucional. Hi ha un autèntic problema i, si escullen tenir la competència de les competències, tenir la independència, esdevenir, per solucionar el seu problema, un estat sobirà i independent, hi han de posar les dues paraules –hi han de posar les dues paraules. En la Declaració sobre les relacions amistoses, se suggereix que una de les formes d'exercir aquest dret és esdevenir un estat sobirà i independent, així, doncs, posar-hi els dos adjectius. D'aquesta manera, solucionen la qüestió i tenen una pregunta clara.

Així, doncs, els desitjo la millor de les sorts, desitjo que la democràcia triomfi aquí, a Catalunya. De fet, desitjo que donin al Quebec, que potser ha pogut ser el seu model, que potser ha pogut inspirar-los..., jo voldria inspirar-me en vostès. Vull que Catalunya doni exemple al món de com s'escull democràticament el seu estatut polític.

La presidenta del Parlament

El professor Eduard Roig demana poder intervenir un altre moment.

Eduard Roig Molés

Seré molt breu, no es preocupin. És perquè hi havia tres qüestions –però finalment seran dues–, del senyor Arrufat i de la senyora Calvet, que no he recordat respondre-hi i que sí que hi voldria respondre, per interès fins i tot propi. Dic que seré molt breu entre d'altres coses perquè la qüestió del senyor Arrufat em permetia introduir una discussió sobre democràcia directa i democràcia representativa de què prescindiré després de l'elenc de possibilitats de la democràcia directa que ens acaba de demostrar el professor Turp, en què hem vist com la democràcia directa pot donar lloc a tot tipus de possibilitats d'intervenció i de manipulació per part, precisament, de les persones cridades a demanar aquesta intervenció de la democràcia directa o que es troben en aquesta discussió.

Per tant, simplement, sobre un aclariment pel que feia referència al senyor Arrufat. Quan jo deia que és millor no fer canvis a la normativa dels referèndums no m'estava referint a la pràctica dels referèndums anteriors, de què podríem discutir moltes coses i probablement no és ni el lloc ni l'hora, sinó purament i simplement de la normativa sobre persones que hi participen, sobre campanya, etcètera, perquè tot canvi en aquesta normativa serà probablement vist com un canvi *ad hoc* molt directament dirigit a alguna finalitat. Per tant, no estic pas defensant una pràctica prèvia de referèndum, sinó, simplement, aclarint aquest punt. Hi insisteixo: pràctica sobre la qual caldria discutir molt algunes de les qüestions que s'han dit aquí.

L'altra qüestió que volia dir és sobre el canvi del dret –molt breument. La senyora Calvet em plantejava processos de canvi de dret en el qual s'han introduït nous drets a les constitucions de la normativa per la pressió, naturalment, dels ciutadans i que en el moment de demanar-los són drets contraris a la normativa. I és cert, així succeeix, i el que han fet normalment, i sobretot en els casos en què això ha tingut més èxit, és convèncer les entitats corresponents de canviar la normativa. Aquest va ser el cas, crec, en tots els processos que vostè ha citat, en què gràcies a l'esforç de les persones que es van implicar en aquesta lluita finalment els corresponents parlaments i les corresponents normes van canviar la llei i van establir les noves lleis per a tothom i van fer-les llavors un dret respectat per tothom. El dret ja hi era? Sí, això ho sabem després; en el moment en què hi van lluitar una de les grans característiques d'aquestes persones és que no sabien encara si això seria un dret o no. Ells confiaven fermament que ho fos,

però el que van aconseguir és que després la institució corresponent acceptés aquest dret i adoptés la llei.

Aquest és el meu convenciment sobre el que és canviar el dret, que no exclou, naturalment, la revolució en el sentit de fer-ho sense respectar els procediments, però que ho deixa per a casos molt molt extraordinaris i en què aquesta seguretat sobre el dret propi i el sacrífic que significa no poder exercir-lo és molt elevada.

Moltes gràcies.

(Daniel Turp demana per parlar.)

La presidenta del Parlament

Sí, sí.

Daniel Turp

Je voudrais juste ajouter un mot. Je vais être très bref, Madame la Présidente. Vous savez, je vous ai parlé de maladresse ou de la malhonnêteté dans le deuxième referendum surtout et tout ça. Si vous choisissez la voie référendaire ou même la voie électorale, prévoyez qu'il y ait des observateurs internationaux à votre referendum. Pourquoi? Parce que ça va dissuader l'État espagnol de tricher. Peut-être que ça ne réussira pas complètement mais je crois que c'est une bonne idée d'avoir des observateurs internationaux. Je sais que c'est compliqué, que ce serait difficile ou impossible de demander aux Nations unies, ou à l'OSCE ou au Conseil de l'Europe mais il y a des ONG, il y a beaucoup d'ONG qui seraient, sans doute, disposées à faire de l'observation de votre procédure visant à consulter le peuple.

Et mon mot de remerciement, c'est pour les excellentes interprètes; je les remercie de m'avoir permis de vous parler en catalan. Et je remercie aussi ceux qui autour de la table ont démontré jusqu'à quel point ils parlent bien français mais que je devrais, aussi moi, parler le catalan.

(Traducció.)

Només voldria afegir-hi un mot. Seré molt breu, senyora presidenta. Com saben, he parlat de manca de competència o d'honestat en el segon referèndum. Si vostès escullen la via referendària o, fins i tot, la via electoral, han de preveure que hi hagi observadors internacionals en el referèndum. Per què? Perquè això dissuadirà l'Estat espanyol a l'hora de fer trampes. Pot ser que no sigui un èxit complet, però crec que disposar d'observadors internacionals és una bona idea. Sé que és complicat, que seria impossible demanar-ho a les Nacions Unides, a l'OSCE, al Consell d'Europa, però hi ha ONG, hi ha moltes ONG que, sens dubte, estarien disposades a fer d'observadors del seu procés per tal de consultar el poble.

I les meves paraules d'agraïment per als excel·lents intèrprets: els dono les gràcies per haver-me permès parlar-los en català. I també vull donar les gràcies a la gent de la taula que han demostrat que bé que parlaven francès; jo també hauria de parlar català.

La presidenta del Parlament

Merci beaucoup.

El diputat Ferran Pedret m'ha demanat l'ús de la paraula, suposo que per a algun aclariment o alguna pregunta breu.

Ferran Pedret i Santos

Sí, per introduir algun matís, de forma molt breu. Jo volia començar agraint al senyor Turp, des de, diguem-ne, l'agraïment sincer a la determinació i a la claredat de la seva exposició, que hagi fet possible a aquesta comissió conèixer no només la seva faceta com a jurista sinó també la seva faceta com a home polític amb fermes conviccions, en aquest cas a favor de les tesis del Partit Québécois.

I deixi'm dir-li-ho, sense cap animadversió i, com deiem, amb tota la simpatia cap a aquesta determinació i cap a la profunditat de les seves conviccions, que considerem una llàstima que la seva eloqüència no estigui al servei de les nostres tesis. Esperem que les forces partidàries de la secessió aquí a Catalunya en la futura campanya que hàgim de sostenir sobre això el convidin a participar-hi, no només en agraïment per haver-los insuflat ànims en un moment en què probablement estaven a prop de considerar que els esforços inútils condueixen a la melangia, sinó també perquè considerem que seria un digne adversari en aquesta campanya.

Dit això, no puc estar-me de fer una precisió. Vostè ha fet esment de les reflexions del senyor Mandela i del seu exemple. Estic absolutament convençut que vostè no pretenia fer-ho, però vull deixar ben establert que el nostre grup considera que tota comparació de la situació de Catalunya en la seva relació amb el conjunt d'Espanya no té cap possibilitat d'establir-se amb relació al que passava amb el règim de l'apartheid. Ho dic perquè crec que no era en absolut la seva intenció, però crec que cal que quedi molt ben establert que no tenen absolutament res a veure una situació i l'altra, entre altres coses perquè probablement, si no, no estaríem tenint la discussió sobre qüestions tant de matís jurídic sobre el dret a decidir o no, sinó que les qüestions estarien meridianament clares i no hi hauria discussió possible.

També volia fer una precisió respecte a l'apellació constant a la voluntat del poble català, i ho dic amb relació al cas català però també amb relació a qualsevol altre debat polític que hi pugui haver a qualsevol altre país: la voluntat d'un poble mai és una, mai és unívoca, els pobles tenen pluralitat interna. Hi ha les voluntats i els interessos de cadascun dels ciutadans i les ciutadanes que la política té l'obligació d'agregar, de representar i, si és possible, de conciliar, i si no són possibles de conciliar, doncs, evidentment, s'entra al joc de les majories i les minories, amb respecte a les minories, evidentment, però crec que això és bo establir-ho. I és bo establir-ho perquè una de les qüestions que els preguntava –vostè hi ha respost, senyor Turp– és respecte a la qüestió de l'acord, i jo crec que és difícil d'entendre-ho des de fora de la societat cata-

lana, perquè té les seves complexitats, la societat catalana, però la qüestió d'un acord per establir un marc legal en què tots i cadascun dels actors que intervinguin en el procés reconeguïn d'entrada, diguem-ne, amb un vel d'ignorància respecte al possible resultat del procés, la legitimitat, la licitud del procés, és absolutament fonamental. En primer lloc, perquè necessitem de totes totes que, després de qualsevol hipotètic resultat, sigui un sí o un no a la secessió, a la independència, una amplíssima majoria dels ciutadans i les ciutadanes de Catalunya reconeguïn la legitimitat del procés i del resultat. Necessitem també, perquè un dels possibles resultats exigiria una negociació amb l'Estat espanyol, que el Govern espanyol reconegui legitimitat, licitud al procés i al resultat, i necessitem també que la comunitat internacional reconegui legitimitat i licitud al procés. Això és absolutament desitjable. Però és que el que és indesitjable és l'alternativa, perquè es provoca una situació política i social absolutament impossible de gestionar tenint en compte quelcom que s'ha de tenir en compte quan es fa política, que és el principi de realitat, que és com està composta la societat catalana, quines són les diverses posicions i les diverses opcions existents entre els catalans i les catalanes. I per això, tot i que discrepem de vostè que el Tribunal Internacional de Justícia en la seva opinió consultiva sobre la declaració d'independència relativa a Kosovo autoritzi a fer declaracions d'independència, perquè el que creiem és que arriba a una determinada conclusió sobre la seva legalitat en base a tota una sèrie de consideracions *ad hoc* en un cas que és molt específic, en un escenari postbèl·lic, amb violència política encara present i amb una impossibilitat material de negociació, creiem que, malgrat això, cal fer una consideració final respecte a la declaració unilateral d'independència.

La societat catalana és la que és, no hi ha..., hauríem de comprovar-ho, però no hi ha un 85 o un 90 per cent de la població a favor de la independència. En dret internacional, perquè sorgeixi un nou estat no és només necessari el reconeixement per part de tercers estats, sinó que, com a pas previ a això, s'ha de constatar que hi ha una autoritat pública amb un control efectiu sobre un territori i una població determinada. Si no hi ha cap acord sobre com s'ha de conduir un procés com aquest, no només amb el Govern espanyol, sinó entre catalans, aquesta obtenció d'un control efectiu sobre un territori i una població per part d'una autoritat pública, o d'un intent de retenir el control efectiu sobre un territori o una població per part de l'autoritat pública, en aquest cas espanyola, que pretendria retenir-lo, esdevé conflictiva –esdevé conflictiva–, i aleshores el dret es queda amb escasses solucions davant d'això. I això és el que nosaltres com a socialistes volem evitar de totes totes.

Nosaltres haurem de seguir habitant en aquest país el dia després que els catalans i les catalanes es pronunciïn en un sentit o en un altre, i el que no voldríem de cap de les maneres és que la voluntat política expressada pels catalans i les catalanes a les urnes acabés derivant en una situació que nosaltres vam néixer per evitar, que és el trencament de la unitat civil del poble català i el trencament de la cohesió social a Catalunya.

Per tant, deixi'm fer-li aquestes matisacions, aquestes concrecions que jo crec que eren rellevants.

Moltes gràcies.

(*Gemma Calvet i Barot demana per parlar.*)

La presidenta del Parlament

La senyora Gemma Calvet.

Gemma Calvet i Barot

Sí...

La presidenta del Parlament

Jo demanaria brevetat.

Gemma Calvet i Barot

Sí, brevetat. El que passa és que davant de la intervenció del senyor Pedret, i em sembla que per respecte als dos intervinents, aquesta representant del Grup d'Esquerra Republicana vol fer dues consideracions: una, la primera, que els dos ponents tenen una trajectòria acadèmica i personal, i una experiència també política, que segurament en cap cas podem qüestionar, com perquè les seves afirmacions, encara que no es puguin compartir, es mereixin el màxim respecte, i, en aquest sentit, l'argumentari sobre l'advertència dels riscos sobre la cohesió social al poble de Catalunya em semblen que no formen part ni de l'objecte d'aquesta comissió ni tampoc del patrimoni de la democràcia, que es basa en la llibertat, la igualtat i la fraternitat.

I, en aquest sentit, les pors, sortosament, malgrat que aquí ens va explicar el legislador constituent senyor Roca Junyent que es van viure en el moment en què es va redactar l'article 2 de la Constitució espanyola, aquelles pors alguns les volem considerar absolutament esvaïdes: no tenim por de la democràcia –no tenim por de la democràcia. I el poble català, plural i divergent en les seves opinions polítiques, té el dret de poder votar lliurement, cadascun dels ciutadans i les ciutadanes, un sí o un no a un projecte polític. Tant hi és legítim el sí com tant hi és legítim el no, i, per tant, el patrimoni de poder votar és la gran garantia que no hi hagi por, perquè tenim la democràcia.

I aquest posicionament, que estic convençuda que compartim tots els grups parlamentaris d'aquest Parlament –vull fer confiança que tots els grups parlamentaris d'aquest Parlament tenim aquest patrimoni comú com a convicció política que ens ha portat aquí–, també hem vist que el comparteixen els dos ponents, amb independència que puguem o no compartir els argumentaris jurídics i polítics que cadascun d'ells aquí ha exposat.

Agrair de nou la seva predisposició a participar en aquesta comissió, i el nostre màxim respecte per les seves posicions.

La presidenta del Parlament

Alguna puntualització o no?

David Turp

Oui, juste un petit mot, je serai rapide. Un véritable acte d'autodétermination, c'est de décider soi-même, sans l'accord de l'autre partie, si elle n'a pas donné son accord, et si elle n'a pas négocié de bonne foi. Ça c'est, finalement, la logique de l'autodétermination des peuples et du droit de décider.

Et s'agissant de Mandela – s'agissant de Mandela –, je constate – je suis d'accord avec vous –, que la situation de la Catalogne, de l'Afrique du Sud est différente, le Québec, l'Afrique du Sud, le Kosovo, le Pays basque et tout ça. Ce qu'il faut retenir de ce que Monsieur Mandela a fait, c'est qu'il a libéré son peuple, qu'il lui a donné plus de démocratie. Je pense que Monsieur Mandela sera dans l'histoire de l'humanité une personne qu'on n'oubliera jamais, une personne qui aura marqué l'humanité. De toute sorte de façons, on peut avoir toute sorte de façons de marquer l'humanité. Je ne sais pas, peut-être Monsieur Mas, votre président, peut marquer, en tout cas, l'histoire de la Catalogne s'il fait de la Catalogne un pays, un État indépendant et souverain.

(Traducció.)

Sí, només un incís, seré ràpid. Un acte autèntic d'autodeterminació és decidir un mateix, sense l'acord de l'altra part si aquesta no hi ha donat el seu acord i si no ha negociat de bona fe. Finalment, aquesta és la lògica de l'autodeterminació dels pobles i del dret a decidir.

I, pel que fa a Mandela –pel que fa a Mandela–, constato –i estic d'acord amb vostè– que la situació de Catalunya, Sud-àfrica, el Quebec o Kosovo és diferent. El que cal recordar del que el senyor Mandela va fer és que va alliberar el seu poble, que li va donar més democràcia. Penso que, en la història de la humanitat, el senyor Mandela serà una persona que no oblidarem mai, una persona que haurà marcat la humanitat. Sigui com sigui, es pot marcar la humanitat de moltes maneres. No ho sé, potser el senyor Mas, el seu president, pot marcar la història de Catalunya i fer de Catalunya un estat independent i sobirà.

La presidenta del Parlament

Ja acabem aquesta sessió de la Comissió del Dret a Decidir. Vull donar les gràcies de nou tant al professor Eduard Roig com al professor Turp per les seves intervencions, la seva voluntat d'aclariment de totes les qüestions que els grups parlamentaris els han demanat, les seves posicions, perquè totes vénen d'una llarga trajectòria professional, d'uns profunds coneixements del dret constitucional; en el cas, a més, del professor Turp, d'un exercici de la política a través del Partit Québécois. Però a tots dos el que sí que els agraeixo és la seva compareixença, la seva voluntat de participar en aquesta comissió, que és una comissió molt important en el Parlament de Catalunya en un moment en què es viu un procés polític molt diferent dels que fins ara ha viscut el nostre país.

I també agrair i felicitar el professor Turp, que no perdi aquest entusiasme i aquesta vitalitat defensant les seves tesis. És ben cert, tal com ha dit el diputat socialista, que li hauria agradat molt que defensés així les seves tesis..., doncs, jo crec que els que estem en aquest sentit més a prop del Partit Québécois estem encantats d'aquesta vitalitat i d'aquesta voluntat de defensar el dret a decidir del poble de Catalunya. No descartem, segur, els altres representants, que, si algun dia ens trobem en una campanya, el puguem convidar perquè pugui defensar el parer tant dels que volen votar «sí» com dels que volen votar «no», perquè el que volem –el que volem– precisament és votar. I jo crec que el que ha de quedar clar en aquesta comissió és aquesta decisió per poder votar, amb l'acord de l'Estat, naturalment, si és possible, però el que hem de voler és això.

I, després, convidar-lo en una altra ocasió perquè pugui gaudir del Liceu, del Palau de la Música, del Museu Picasso o del Museu Miró, perquè realment ha vingut i se'n va en quaranta-vuit hores; per tant, a més a més, agrair-li doblement aquest esforç.

Moltes gràcies, i tanquem la sessió.

La sessió s'aixeca a les set del vespre i set minuts.